JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

WIZARA YA ELIMU SAYANSI TEKNOLOJIA NA UFUNDI

MUHTASARI WA URAIA NA MAADILI
ELIMUMSINGI
DARASA LA III-VI

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

WIZARA YA ELIMU SAYANSI TEKNOLOJIA NA UFUNDI

MUHTASARI WA URAIA NA MAADILI
ELIMUMSINGI
DARASA LA III-VI

2016

© Wizara ya Elimu, Sayansi, Teknolojia na Ufundi, 2016

Toleo la kwanza, 2016

ISBN. 978 - 9976 - 61- 421- 3

Taasisi ya Elimu Tanzania

S.L.P 35094

Dar es Salaam.

Simu:+255 22 2773005/+255 22 277 1358

Faksi: +255 22 2774420

Tovuti:www.tie.go.tz /Baruapepe: director.general@tie.go.tz

Haki zote zimehifadhiwa. Hairuhusiwi kuiga, kunakili, kutafsiri, kupiga chapa au kutoa andiko hili kwa namna yoyote ile bila idhini ya Kamishna wa Elimu, Wizara ya Elimu, Sayansi, Teknolojia na Ufundi.

YALIYOMO

Dibaji.. iv
1:0Utangulizi.. v
2.0 Maelezo ya Jumla ya Mtaala.. v
2.1 Malengo ya Elimumsingi Darasa la III-VI.. vi
2.2 Umahiri wa Elimumsingi Darasa la III-VI.. vi
2.3 Malengo ya Kufundisha Somo la Uraia na Maadili katika Shule za Msingi.. vi
2.4 Umahiri wa Somo la Uraia na Maadili.. vii
2.5 Kufundisha na Kujifunza Somo la Uraia na Maadili.. viii
2.6 Upimaji wa Ujifunzaji viii
3.0 Maudhui ya Muhtasari.. viii
3.1 Umahiri Mkuu.. viii
3.2 Umahiri Mahususi.. viii
3.3 Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi.. viii
3.4 Vigezo vya Upimaji.. ix
3.5 Viwango vya Utendaji.. ix
3.6 Idadi ya Vipindi.. ix
DARASA LA TATU.. 1
DARASA LA NNE.. 13
DARASA LA TANO.. 30
DARASA LA SITA.. 48

DIBAJI

Muhtasari huu wa Somo la Uraia na Maadili umeandaliwa kutokana na Mtaala wa Darasa III-VI wa mwaka 2016 wenye kuzingatia ujenzi wa umahiri kwa mwanafunzi. Msisitizo uliowekwa katika muhtasari huu ni kumjengea mwanafunzi tabia ya uzalendo, uwajibikaji, uadilifu, ustahimilivu, misingi ya utu pamoja na mtazamo chanya katika kufikiri na kutenda mambo kulingana na umri na uwezo wake. Utoshelevu na uhalisia wa maudhui hayo kwa kuzingatia uzoefu na makuzi ya mtoto ni miongoni mwa masuala yaliyozingatiwa. Kwa hiyo upimaji wa Somo la Uraia na Maadili utajikita zaidi katika viwango vya utendaji wa mwanafunzi ili kukuza maarifa, stadi na mwelekeo unaotarajiwa.

Muhtasari huu ni mwongozo wa mwalimu katika kufundisha Somo la Uraia na Maadili. Mwalimu halazimiki kufuatilia mtiririko wa umahiri uliopo katika muhtasari huu ila ana wajibu wa kuhakikisha kwamba mahusiano kati ya umahiri mmoja hadi mwingine yanazingatiwa. Katika kuandaa azimio la kazi mwalimu azingatie uwezo na shauku ya mwanafunzi katika kujifunza. Pia anasisitizwa kutumia vigezo vya upimaji na viwango vya kupima utendaji wa mwanafunzi vilivyoanishwa katika muhtasari huu. Hata hivyo katika baadhi ya maeneo mwalimu anawajibika kutafsiri viwango vya kupima utendaji wa mwanafunzi kutokana na mpango wake wa kufundisha.

Ni matarajio yangu kuwa muhtasari huu utamwezesha mwalimu kufanya kazi yake kwa ufanisi.Wizara ya Elimu, Sayansi, Teknolojia na Ufundi inaendelea kupokea maoni ya kuboresha muhtasari huu kutoka kwa walimu na wadau wengine wa elimu. Maoni yote yapelekwe kwa Mkurugenzi Mkuu Taasisi ya Elimu Tanzania.

Kamishna wa Elimu
Wizara ya Elimu, Sayansi, Teknolojia na Ufundi

1:0 Utangulizi

Uraia hujengwa na ari na dhamira ya uzalendo inayomfanya mhusika kuitambua, kuipenda, kuitangaza na kulinda maslahi ya nchi yake. Maadili huhusisha kanuni au vipimo vya matendo ya binadamu na kuelekeza matendo hayo kwenye tabia stahiki.

Somo la Uraia lilikuwa linafundishwa katika shule za msingi tangu uhuru kama Somo la Siasa. Mwaka 1996, Somo la Siasa liliunganishwa kwenye Somo la Maarifa ya Jamii. Mwaka 2007, Somo la Uraia lilianza kufundishwa kama somo linalojitegemea. Elimu ya maadili ilianza kufundishwa katika Mpango wa Elimu ya Msingi kwa Walioikosa (MEMKWA). Elimu hii ilitolewa katika somo lililoitwa ‘Ujenzi wa Haiba. Baada ya mpango huo wa MEMKWA wahitimu waliweza kubadilika kitabia na kimwenendo. Kutokana na mafanikio yaliyopatikana kwenye mpango wa MEMKWA, Wizara ya Elimu na Ufundi iliamua kuanzisha Somo la Haiba na Michezo katika shule za msingi ili kukuza maadili. Lengo lilikuwa kumpa mtoto stadi za maisha na za ushindani zitakazomwezesha kujithamini, kuthamini utu, kujiamini, kuthubutu na kufanya uamuzi sahihi.

Sababu za kuanzisha Somo la Uraia na Maadili ni pamoja na:

a) Somo la Uraia na Maadili ni somo linalojitegemea. Maswali yanayoulizwa katika Somo la Maadili na majibu yanayotolewa ni tofauti na maswali na majibu yanayotolewa na masomo mengine. Katika maadili hatujiulizi tu kuhusu kanuni zinazobainisha uzuri na ubaya wa matendo ya binadamu bali pia tunajiuliza ni jinsi gani binadamu anastahili au anapaswa kuishi. Kwa maneno mengine katika Somo la Uraia na Maadili tunajiuliza maisha mazuri ni yapi? Kuishi vizuri maana yake nini? Ubaya ni nini? Tunawezaje kuishi kama binadamu? Majibu ya maswali haya hutolewa na Somo la Uraia na Maadili na si somo jingine.

b) Somo hili linalenga kumjengea mwanafunzi tabia inayokubalika ya kuheshimu na kuthamini jamii, uwajibikaji, ustahimilivu, uadilifu pamoja na kudumisha amani.

c) Tafiti zilibainisha kuwa somo hili linatakiwa lijitegemee. Aidha tafiti hizo zilionesha kuwa umahiri anaojenga mwanafunzikatika Somo la Uraia unaendana vizuri na maadili, hivyo imepelekea kuanzishwa kwa Somo la Uraia na Maadili. Utafiti huo pia ulihusisha uzoefu wa nchi mbalimbali duniani.

Muhtasari huu wa Somo la Uraia na Maadili umeandaliwa kutokana na Mtaala wa Elimumsingi Darasa la III-VI wa mwaka 2016. Muhtasari huu umegawanywa katika sehemu kuu tatu (3): Sehemu hizo ni utangulizi, maelezo ya jumla ya mtaala pamoja na maudhui ya muhtasari.

2.0 Maelezo ya Jumla ya Mtaala

Sehemu hiyo inajumuisha maelezo ya jumla ya mtaala ambayo ni malengo ya Jumla ya Elimumsingi, umahiri wa Elimumsingi darasa la III-VI, malengo ya kufundisha somo la Uraia na Maadili na umahiri wa somo, kufundisha na kujifunza somo la Uraia na Maadili pamoja na upimaji wa ujifunzaji.

2.1 Malengo ya Elimumsingi Darasa la III-VI

Elimumsingi Darasa la III-VI ina madhumuni ya kuwapatia walengwa maarifa, stadi na mielekeo inayohitajika kwa maendeleo ya watanzania. Yafuatayo ndio malengo makuu ya Elimumsingi Darasa la III-VI

a) Kumwezesha mwanafunzi kukuza stadi za kusoma, kuandika, kuhesabu na kuwasiliana.
b) Kumwezesha mwanafunzi kuifahamu, kuitumia na Kuithamini lugha ya Kiswahili.
c) Kumwezesha mwanafunzi kufahamu misingi ya utawala wa sheria.
d) Kumwezesha mwanafunzi kuthamini utamaduni wa wa kitanzania na wa jamii nyingine.
e) Kukuza uwezo wa mwanafunzi kufikiri, kubuni, na kutatua matatizo.
f) Kumwezesha mwanafunzi kutambua umuhimu wa maadili, uadilifu na uwajibikaji kama misingi ya raia mwema.
g) Kumwezesha mwanafunzi kushiriki katika shughuli ya michezo na sanaa pamoja na kuthamini kazi za kisanii.
h) Kumwezesha mwanafunzi kubaini na kukuza vipaji na vipawa vyake .
i) Kumwezesha kila mwanafunzi kuthamini na kupenda kufanya kazi.
j) Kumwezesha mwanafunzi kutambua, kuthamini na kutumia teknolojia na ufundi.
k) Kumwandaa mwanafunzi kwa ngazi nyingine ya elimu pamoja na kujifunza kusiko na kikomo.

2.2 Umahiri wa Elimumsingi Darasa la III-VI

Umahiri wa Elimumsingi umejikita katika kumwandaa mwanafunzi wa Darasa la III hadi la VI kuwa na uwezo wa:

a) Kuwasiliana kwa ufasaha kwa lugha ya Kiswahili na kiingereza kwa kuzungumza na kuandika
b) Kusoma kwa kujiamini na ufahamu maandishi sahili
c) Kutumia dhana na kanuni za kihisabati katika maisha ya kila siku
d) Kutumia stadi za kisayansi, kiteknolojia na ufundi katika maisha halisi ya kila siku
e) Kuthamini utamaduni wake na wa jamii nyingine
f) Kujali tofauti za kiimani na kiitikadi katika jamii
g) Kushiriki katika michezo na shughuli za kisanii
h) Kujiheshimu na kuheshimu wengine
i) Kutenda matendo ya kizalendo
j) Kushiriki katika kazi mbalimbali zinazoendana na umri wake
k) Kushiriki katika shughuli zinazokuza uwezo wake wa kufikiri kimantiki na kiyakinifu
l) Kushirikiana na wengine kwa kufanya matendo yanayokubalika katika jamii

2.3 Malengo ya Kufundisha Somo la Uraia na Maadili

Malengo ya kufundisha somo la Uraia na Maadili kwa Darasa la III-VI ni kuwawezesha wanafunzi:-

a) Kuelewa asasi na taasisi za kisiasa na za kijamii na kazi zake katika utawala wa kidemokrasia.
b) Kuelewa, kubaini na kutafsiri vitambulisho vya taifa letu, katiba, muundo na uendeshaji wa Serikali.
c) Kuelewa misingi ya kidemokrasia katika shughuli za utawala na uongozi.
d) Kuthamini, kuheshimu na kutetea Katiba ya nchi na utawala wa kidemokrasia.

e) Kutambua wajibu na haki zao katika jamii wanamoishi.
f) Kushiriki katika shughuli za utawala na uongozi katika jamii wanamoishi.
g) Kuwa wabunifu na kuweza kubaini na kuchambua matatizo ya kisiasa, kiuchumi na kijamii na kubuni mbinu za kuyatatua.
h) Kutambua tofauti baina ya watu zitokanazo na itikadi na hali zao na kujenga uvumilivu kuhusu tofauti hizo.
i) Kuthamini, kuheshimu na kutetea haki za binadamu na usawa wa sheria.
j) Kujenga moyo wa umoja wa kitaifa na ushirikiano baina ya jamii za Tanzania na baina ya jamii hizo na jamii za mataifa mengine.
k) Kuelewa, kubaini, kuchambua masuala mtambuko na athari zake katika jamii na kuchukua msimamo sahihi.
l) Kuelewa na kushiriki katika ulinzi na usalama wa taifa.

2.4 Umahiri wa Somo la Uraia na Maadili

Umahiri utakaojengwa na mwanafunzi katika somo la Uraia na Maadili.

Umahiri Mkuu	**Umahiri Mahususi**
1.Kuheshimu jamii	1.1 Kujipenda na kuwapenda watu wengine 1.2 Kuipenda na kujivunia shule yake 1.3 Kuipenda Tanzania kwa kuenzi tunu za nchi na asili yake
2. Kuithamini jamii	2.1 Kujijali na kuwajali wengine 2.2 Kutunza mazingira na vilivyomo 2.3 Kujenga mahusiano mema na watu wengine
3. Kuwa mwajibikaji	3.1 Kulinda rasilimali na maslahi ya nchi 3.2 Kusimamia majukumu yanayomhusu ya nyumbani na shuleni 3.3 Kutii sheria na kanuni katika kutekeleza majukumu yake ya kila siku 3.4 Kuwa na nidhamu binafsi 3.5 Kushirikiana katika kutekeleza majukumu ya nyumbani na shuleni
4. Kuwa mstahimilivu	4.1 Kuvumilia katika maisha ya kila siku 4.2 Kufikia malengo aliyojiwekea kwa kuwa na mtazamo chanya 4.3 Kujifunza kwa kuchanganua mambo kiyakinifu.
5. Kuwa mwadilifu	5.1 Kuaminika katika jamii 5.2 Kutimiza majukumu yake kwa uwazi na ukweli 5.3 Kusimamia haki
6. Kudumisha amani	6.1 Kuchangamana na watu wenye asili tofauti 6.2 Kuheshimu tofauti za kiutamaduni na mitazamo miongoni mwa watu wa jamii tofauti 6.3 Kujenga urafiki mwema na mataifa mengine

2.5 Kufundisha na Kujifunza Somo la Uraia na Maadili

Kufundisha na kujifunza somo la Uraia na Maadili kutasisitiza ujenzi wa umahiri kwa kutumia mbinu shirikishi. Mbinu hizi zitamfanya mwanafunzi kuwa kitovu cha ujifunzaji na mwalimu kuwa mwezeshaji. Kufundisha na kujifunza kutajikita katika kumjengea mwanafunzi kupata umahiri unaokusudiwa. Somo la Uraia na Maadili litamsaidia mwanafunzi kujenga na kukuza maadili yanayoakisi utamaduni wa mtanzania.

2.6 Upimaji wa Ujifunzaji

Upimaji wa somo la Uraia na Maadili unalenga kupima uwezo wa mwanafunzi katika kuheshimu na kuthamini jamii, kuwa mwajibikaji katika kutekeleza shughuli mbalimbali na kuwa mstahimilivu kukabiliana na maisha. Aidha upimaji unalenga kupima uwezo wa mwanafunzi katika uadilifu na kudumisha amani katika jamii. Ili kufanikisha upimaji huu mwalimu anashauriwa kutumia zana mbalimbali za upimaji kama vile; majaribio rahisi, mkoba wa kazi, hojaji, majadiliano kwa vikundi, kazi mradi, mitihani ya muhula na fomu ya ufuatiliaji wa mwenendo na tabia ya mwanafunzi.

3.0 Maudhui ya Muhtasari

Maudhui ya muhtasari yamepangwa kwa kila darasa na yanajumuisha umahiri mkuu, umahiri mahususi, shughuli za kutendwa na mwanafunzi, vigezo vya upimaji, upimaji wa viwango vya utendaji pamoja na idadi ya vipindi kwa kila umahiri mahususi .

3.1 Umahiri Mkuu

Umahiri mkuu ni uwezo wa kutenda jambo kwa usahihi na kwa ufanisi unaokusudiwa kufikiwa na mwanafunzi baada ya kujifunza kwa muda fulani. Umahiri hujengwa na umahiri mahususi kadhaa atakazozijenga mwanafunzi kwa kutenda shughuli mbalimbali.

3.2 Umahiri Mahususi

Ni uwezo unaojengwa na mwanafunzi katika kutenda shughuli mbalimbali kwa muda maalumu.

3.3 Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi

Ni vitendo ambavyo mwanafunzi anapaswa kuvifanya ili kufikia umahiri mahususi uliokusudiwa kwa kuzingatia uwezo na umri wake.

3.4 Vigezo vya Upimaji
Vigezo vya upimaji ni viwango vya ufanisi wa utendaji wa mwanafunzi ili kufikia umahiri mahususi.

3.5 Viwango vya Utendaji
Viwango vya utendaji ni kiasi cha ufikiwaji wa vigezo kwa kila shughuli anayotenda mwanafunzi.

3.6 Idadi ya Vipindi
Ni makadirio ya muda utakaotumika katika ufundishaji na ujifunzaji kwa kuzingatia uzito wa umahiri mahususi na shughuli za kutenda mwanafunzi. Makadirio haya ya muda yamewekwa kwa mfumo wa vipindi ambapo kila kipindi ni dakika 40. Idadi ya vipindi kwa somo hili ni vipindi 4 kwa wiki kwa darasa la III na la IV. Idadi ya vipindi kwa darasa la V na la VI ni vipindi 3 kwa wiki. Hata hivyo, mapendekezo haya ya idadi ya vipindi yanaweza kubadilika kulingana na mazingira ya ufundishaji na ujifunzaji.

DARASA LA TATU

Umahiri utakaojengwa na mwanafunzi katika Somo la Uraia na Maadili

Umahiri Mkuu	**Umahiri Mahususi**
1.Kuheshimu jamii	1.1 Kujipenda na kuwapenda watu wengine 1.2 Kuipenda na kujivunia shule yake 1.3 Kuipenda Tanzania kwa kuenzi tunu za nchi na asili yake
2. Kuithamini jamii	2.1 Kujijali na kuwajali wengine 2.2 Kutunza mazingira na vilivyomo 2.3 Kujenga uhusiano mzuri na watu wengine katika jamii
3. Kuwa mwajibikaji	3.1 Kulinda rasilimali na maslahi ya nchi 3.2 Kusimamia majukumu yanayomhusu ya nyumbani na shuleni 3.3 Kutii sheria na kanuni katika kutekeleza majukumu yake ya kila siku 3.4 Kuwa na nidhamu binafsi 3.5 Kushirikiana katika kutekeleza majukumu ya nyumbani na shuleni
4. Kuwa mstahimilivu	4.1 Kuvumilia katika maisha ya kila siku 4.2 Kufikia malengo aliyojiwekea kwa kuwa na mtazamo chanya 4.3 Kujifunza kwa kuchanganua mambo kiyakinifu
5. Kuwa mwadilifu	5.1 Kuaminika katika jamii 5.2 Kutimiza majukumu yake kwa uwazi na ukweli 5.3 Kusimamia haki
6. Kudumisha amani	6.1 Kuchangamana na watu wenye asili tofauti 6.2 Kuheshimu tofauti za kiutamaduni na mitazamo miongoni mwa watu wa jamii tofauti 6.3 Kujenga urafiki mwema na mataifa mengine

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*	*Upimaji wa Viwango vya Utendaji*				*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
1.Kuheshimu jamii	1.1 Kujipenda na kuwapenda watu wengine	a) Kutenda matendo ya kuheshimu watu wote	Matendo ya kuheshimu watu wote yanatendwa kwa usahihi	Anatenda matendo ya kuheshimu kwa watu wachache anaowafahamu tu bila usahihi	Anatenda baadhi ya matendo ya kuheshimu watu wote	Anatenda matendo ya kuheshimu watu wote kwa usahihi	Anatenda matendo ya kuheshimu watu wote kwa usahihi na kuwahamasisha wenzake kutenda matendo hayo	9
		b) Kutenda matendo ya kujipenda	Matendo ya kujipenda yanatendwa ipasavyo	Anatenda matendo ya kujipenda kwa kushurutishwa	Anatenda maten-do ya kujipenda kwa kuiga wengine	Anatenda matendo ya kujipenda ipasavyo	Anatenda matendo ya kujipenda na kuwashawishi wengine kujipenda	
		c)Kutenda matendo yenye kuonyesha upendo kwa watu wote	Matendo yenye kuonyesha upendo kwa watu wote yanatendwa ipasavyo	Anatenda matendo machache yenye kuonyesha upendo kwa baadhi ya watu anaowafahamu tu	Anatenda matendo yenye kuonyesha upendo kwa baadhi ya watu anaowafahamu	Anatenda matendo yenye kuonyesha upendo kwa watu wote ipasavyo	Anatenda na anashauri wenzake kufanya matendo yenye kuonyesha upendo kwa watu wote	
		d)Kutambua kipaji alichonacho na kukiendeleza	Kipaji alichonacho kinatambuliwa na kuendelezwa ipasavyo	Anashindwa kutambua kipaji alichonacho	Anatambua kipaji alichonacho lakini anashindwa kukiendeleza	Anatambua kipaji alichonacho na kukiendeleza ipasavyo	Anasaidia wengine kutambua vipaji vyao na kuviendeleza	
	1.2Kuipenda na kujivunia shule yake	a) Kufahamu shule yake	Mambo yanayohusu shule yake yanafahamika kikamilifu	Anafahamu mambo machache sana kuhusu shule yake	Anafahamu mambo kadhaa kuhusu shule yake	Anafahamu shule yake kikamilifu	Anafahamu mambo yote muhimu kuhusu shule yake na kuwajulisha wengine	9
		b) Kutunza mazingira ya shule yake	Utunzaji wa mazingira ya shule yake unafanyika kwa ari na kujituma	Anatunza mazingira ya shule yake kwa kushurutishwa	Anatunza mazingira ya shule yake kwa kuiga wengine	Anatunza mazingira ya shule yake kwa ari na kujituma	Anajitolea kutunza mazingira ya shule yake	

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*	*Upimaji wa Viwango vya Utendaji*				*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
		c)Kuiletea sifa shule yake	Vitendo vya kuiletea sifa shule yake vinafanyika ipasavyo	Anashindwa kufanya vitendo vya kuiletea sifa shule yake	Anafanya baadhi ya vitendo vya kuiletea sifa shule yake	Anafanya vitendo vya kuiletea sifa shule yake ipasavyo	Anawaongoza wenzake kuiletea sifa shule yao	
	1.3 Kuipenda Tanzania kwa kuenzi tunu za nchi na asili yake	a) Kutambua alama za Taifa	Utambuzi wa alama za Taifa unafanyika kikamilifu	Anashindwa kutambua alama za Taifa	Anatambua alama za Taifa zinazopatikana katika mazingira yake	Anatambua alama za Taifa kikamilifu	Anasaidia wenzake kutambua alama za Taifa	9
		b) Kutambua tunu za Taifa la Tanzania	Utambuzi wa tunu za Taifa la Tanzania unafanyika kikamilifu	Anashindwa kutambua tunu za Taifa la Tanzania	Anatambua tunu chache za Taifa la Tanzania	Anatambua tunu za Taifa la Tanzania kikamilifu	Anatambua tunu za Taifa la Tanzania na kuwasaidia wenzake kuzifahamu	
		c)Kutambua asili ya nchi ya Tanzania	Utambuzi wa asili ya nchi ya Tanzania unafanyika kikamilifu	Anashindwa kutambua asili ya nchi ya Tanzania	Anatambua mambo machache yanayoelezea asili ya nchi ya Tanzania	Anatambua asili ya nchi ya Tanzania kikamilifu	Anaweza kuelezea asili ya nchi ya Tanzania kwa watu wengine	
2. Kuthamini jamii	2.1 Kujijali na kuwajali wengine	a) Kujieleza kwa wenzake na watu wazima anapopatwa na matatizo	Maelezo kwa wenzake na watu wazima anapopatwa na tatizo yanatolewa kwa ufasaha	Anashindwa kujieleza kwa wenzake na watu wazima anapopatwa na matatizo	Anajieleza kwa wenzake lakini anashindwa kujieleza kwa watu wazima anapopatwa na matatizo	Anajieleza kwa ufasaha kwa wenzake na watu wazima anapopatwa na matatizo	Anajieleza kwa wenzake na watu wazima pamoja na kuomba ushauri anapopatwa na matatizo	9
		b) Kuepuka vitendo vinavyoweza kuhatarisha usalama wake na jamii	Vitendo vinavyoweza kuhatarisha usalama wake na jamii vinaepukwa ipasavyo	Anashindwa kuepuka vitendo vinavyoweza kuhatarisha usalama wake na jamii	Anaepuka baadhi ya vitendo vinavyoweza kuhatarisha usalama wake na jamii	Anaepuka vitendo vinavyoweza kuhatarisha usalama wake na jamii ipasavyo	Anaepuka vitendo vinavyoweza kuhatarisha usalama wake na kushauri wenzake kuepuka vitendo hivyo	

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*	*Upimaji wa Viwango vya Utendaji*				*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
		c) Kumsaidia mtu mwenye uhitaji	Msaada kwa mtu mwenye uhitaji unatolewa ipasavyo	Anashindwa kumsaidia mtu mwenye uhitaji	Anaweza kumsaidia mtu mwenye uhitaji anayemfahamu pekee	Anaweza kumsaidia mtu mwenye uhitaji ipasavyo	Anasaidia mtu mwenye uhitaji na kuwashauri wenzake kumsaidia mtu mwenye uhitaji	
	2.2 Kutunza mazingira na vilivyomo	a) Kutambua mazingira yanayo mzunguka	Utambuzi wa mazingira yanayo mzunguka unafanyika ipasavyo	Anaweza kubainisha vitu vichache vilivyopo katika mazingira yanayomzunguka	Anaweza kueleza maana ya mazingira	Anatambua mazingira yanayomzunguka ipasavyo	Anatambua mazingira yanayomzunguka na namna ya kuyatunza	9
		b) Kuthamini mimea na wanyama	Vitendo vya kuthamini mimea na wanyama vinafanyika ipasavyo	Anashindwa kuthamini mimea na wanyama	Anathamini mimea na wanyama kwa kiwango kidogo	Anathamini mimea na wanyama ipasavyo	Anakemea matendo ya kikatili dhidi ya wanyama na uharibifu wa mazingira	
		c) Kutunza vyanzo vya maji	Utunzaji wa vyanzo vya maji unafanywa kikamilifu	Anashindwa kutunza vyanzo vya maji	Anatunza vyanzo vya maji mara chache	Anatunza vyanzo vya maji kikamilifu	Anatunza vyanzo vya maji na kuwashauri wenzake kutofanya matendo ya kuharibu vyanzo vya maji	

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*	*Upimaji wa Viwango vya Utendaji*				*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
	2.3 Kujenga uhusiano mzuri na watu wengine katika jamii	a) Kuwasiliana vyema na wenzake ndani na nje ya darasa	Mawasiliano chanya na wenzake ndani na nje ya darasa yanafanyika kwa ufasaha	Anashindwa kuwasiliana vyema na wenzake ndani na nje ya darasa	Anawasiliana na wenzake ndani na nje ya darasa kwa kiwango kidogo	Anawasiliana vyema na wenzake ndani na nje ya darasa kwa ufasaha	Anawashauri wenzake kuwa na mawasiliano mazuri na wenzao	6
		b) Kushiriki katika kutatua tatizo alilonalo rafiki yake	Ushiriki wake katika kutatua tatizo la rafiki yake unafanyika kikamilifu	Anashindwa kushiriki katika kutatua tatizo alilonalo rafiki yake	Anashiriki katika kutatua baadhi ya matatizo aliyonayo rafiki yake	Anashiriki katika kutatua tatizo la rafiki yake kikamilifu	Anashiriki katika kutatua matatizo ya watu mbalimbali	
3. Kuwa mwajibikaji	3.1Kulinda rasilimali na maslahi ya nchi	a)Kutambua rasilimali zilizopo katika mazingira yanayomzunguka	Rasilimali zilizopo katika mazingira yanayomzu nguka zinatambu liwa ipasavyo	Anashindwa kutambua rasilimali zilizopo katika mazingira yanayomzunguka	Anataja rasilimali zilizopo katika mazingira yanayomzunguka	Anatambua rasilimali zilizopo katika mazingira yanayo mzunguka ipasavyo	Anawasaidia wenzake kutambua njia bora za kutunza rasilimali zilizopo katika mazingira yanayowazunguka	6
		b)Kulinda na kutunza rasilimali zilizopo katika mazingira	Rasilimali zilizopo katika mazingira yana yomzunguka zinalindwa na kutunzwa ipasavyo	Anashindwa kulinda na kutunza rasilimali zilizopo katika mazingira yanayomzunguka	Analinda na kutunza baadhi ya rasilimali zilizopo katika mazingira yanayomzunguka	Analinda na kutunza rasilimali zilizopo katika mazingira yanayomzu nguka ipasavyo	Anawahamasisha wenzake kulinda na kutunza rasilimali zilizopo katika mazingira yao	

Umahiri Mkuu	Umahiri Mahususi	Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi	Vigezo vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Utendaji				Idadi ya Vipindi
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	Utendaji wastani wa Mwanafunzi	Utendaji mzuri wa Mwanafunzi	Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi	
	3.2 Kusimamia majukumu yanayomhusu ya nyumbani na shuleni	a) Kutekeleza majukumu yake ya shuleni na nyumbani	Majukumu yake ya shuleni na nyumbani yanatekelezwa kikamilifu	Anashindwa kutekeleza majukumu yake ya shuleni na nyumbani	Anatekeleza baadhi ya majukumu yake ya shuleni na nyumbani	Anatekeleza majukumu yake ya shuleni na nyumbani kikamilifu	Anawaongoza wengine kutekeleza majukumu yao ya shuleni na nyumbani	6
		b)Kusimamia kazi mbalimbali shuleni na nyumbani	Kazi mbalimbali za shuleni na nyumbani zinasimamiwa kikamilifu	Anasimamia baadhi ya kazi za shuleni na nyumbani bila ya ukamilifu	Anasimamia baadhi ya kazi shuleni na nyumbani kwa ukamilifu	Anasimamia kazi mbalimbali shuleni na nyumbani kwa ukamilifu	Anawaongoza wenzake kusimamia kazi zao	
	3.3 Kutii sheria na kanuni katika kutekeleza majukumu yake kila siku	a)Kutambua sheria na kanuni za shule	Sheria na kanuni za shule zinatambuliwa ipasavyo	Anataja sheria na kanuni za shule anazozifahamu kwa urahisi	Anatambua baadhi ya sheria na kanuni za shule	Anatambua sheria na kanuni zote za shule ipasavyo	Anawahamasisha wenzake kutambua sheria na kanuni za shule	6
		b)Kufuata sheria na kanuni za shule	Sheria na kanuni za shule zinafuatwa kama inavyotakiwa	Anashindwa kufuata sheria na kanuni za shule kama inavyotakiwa	Anafuata baadhi ya sheria na kanuni za shule	Anafuata sheria na kanuni zote za shule kama inavyotakiwa	Anakuwa mfano mzuri sana na kuwashauri wenzake kufuata sheria na kanuni za shule wakati wote	

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*	*Upimaji wa Viwango vya Utendaji*				*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
	3.4 Kuwa na nidhamu binafsi	a) Kupangilia kazi zake anazofanya	Mpangilio wa kazi zake unafanywa kwa usahihi	Anashindwa kupangilia kazi zake anazofanya	Anapangilia baadhi ya kazi zake anazofanya	Anapangilia kazi zake anazofanya kwa usahihi	Anakuwa mfano wa kuigwa katika kupangilia kazi zake vizuri	6
		b) Kujituma katika kazi kwa uwezo wake wote bila ya usimamizi	Kujituma katika kazi kunafanyika kwa kutumia uwezo wake wote bila ya usimamizi	Anafanya kazi kwa usimamizi wa hali ya juu	Anajituma katika baadhi ya kazi kwa kutumia uwezo wake kwa usimamizi mdogo	Anajituma katika kazi zote kwa kutumia uwezo wake wote bila ya usimamizi	Anakua mfano kwa wenzake katika kufanya kazi kwa bidii	
		c)Kupenda kujisomea	Tabia ya kupenda kujisomea inaonyeshwa ipasavyo	Haonyeshi tabia ya kujisomea	Anaonyesha tabia ya kusoma taarifa chache zinazomvutia	Anapenda kujisomea ipasavyo	Anahamasisha wenzake kupenda kujisomea	
	3.5 Kushirikiana katika kutekeleza majukumu ya nyumbani na shuleni	a) Kushirikiana na wenzake katika kufanya shughuli za shuleni na nyumbani	Ushirikiano na wenzake katika kufanya shughuli za shuleni na nyumbani unafanyika wakati wote	Anashindwa kushirikiana na wenzake katika kufanya shughuli za shuleni na nyumbani	Anashirikiana na wenzake katika kufanya baadhi ya shughuli za shuleni na nyumbani	Anashirikiana na wenzake katika kufanya shughuli za shuleni na nyumbani wakati wote	Anaongoza wenzake kufanya shughuli za shuleni na nyumbani	6
		b) Kuonyesha tabia ya kukubali kukosolewa	Tabia ya kukosolewa inaonyeshwa wakati wote	Anaonyesha tabia ya kutopenda kukosolewa	Anaonyesha tabia ya kukubali kukosolewa kwa baadhi ya makosa	Anaonyesha tabia ya kukubali kukosolewa wakati wote	Anawashauri wenzake kukubali kukosolewa	

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*	*Upimaji wa Viwango vya Utendaji*				*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
4 Kuwa mstahimilivu	4.1 Kuvumilia katika maisha ya kila siku	a) Kuonyesha tabia ya kuwakubali watu wengine jinsi walivyo	Tabia ya kuwakubali watu wengine jinsi walivyo inaonyeshwa kikamilifu	Anashindwa kuonyesha tabia ya kuwakubali watu wengine jinsi walivyo	Anaonyesha tabia ya kuwakubali baadhi ya watu	Anaonyesha tabia ya kuwakubali watu wengine jinsi walivyo kikamilifu	Anawaongoza wenzake kujenga tabia ya kuwakubali watu wengine jinsi walivyo	9
		b) Kufanya vitendo vya kuwavumilia watu wenye haiba tofauti	Vitendo vya kuwavumilia watu wenye haiba tofauti vinafanywa kikamilifu	Anashindwa kufanya vitendo vya kuwavumilia watu wenye haiba tofauti	Anafanya vitendo vichache vya kuwavumilia watu wenye haiba tofauti	Anafanya vitendo vya kuwavumilia watu wenye haiba tofauti kikamilifu	Anawashauri wengine kufanya vitendo vya kuwavumilia watu wenye haiba tofauti	
		c)Kuwasiliana lugha nzuri pindi anapoudhiwa	Mawasiliano lugha nzuri pindi anapoudhiwa yanafanyika kika-milifu	Anashindwa kutumia lugha nzuri kuwasiliana na watu pindi anapoudhiwa	Anatumia lugha nzuri kuwasiliana na baadhi ya watu pindi anapoudhiwa	Anatumia lugha nzuri kuwasiliana na watu pindi anapoudhiwa kikamilifu	Anawashauri wenzake kutumia lugha nzuri kuwasiliana na watu wanapoudhiwa	
	4.2 Kufikia malengo aliyojiwekea kwa kuwa na mtazamo chanya	a) Kuonyesha tabia ya kufanya kazi na kumaliza kwa wakati	Tabia ya kufanya kazi na kuimaliza kwa wakati inaonyeshwa kikamilifu	Anaonyesha tabia ya kutopenda kufanya kazi	Anaonyesha tabia ya kufanya kazi na kumaliza bila ya kuzingatia wakati	Anaonyesha tabia ya kufanya kazi na kumaliza kwa wakati	Anawasimamia wengine kufanya kazi na kumaliza kwa wakati	6
	4.3 Kuji funza kwa kuchanganua mambo kiyakinifu	a)Kujifunza maarifa mapya kwa kudadisi mambo mbalimbali	Tabia ya kujifunza maarifa mapya kwa kudadisi mambo mbalimbali inaonyeshwa ipasavyo	Anashindwa kujifunza maarifa mapya kutokana na kutofanya udadisi wa mambo mbalimbali	Anajifunza baadhi ya maarifa mapya kwa kudadisi mambo mbalimbali	Anajifunza maarifa mapya kwa kudadisi mambo mbalimbali ipasavyo	Anawashauri wenzake kudadisi mambo mbalimbali ili waweze kujifunza maarifa mapya.	

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*	*Upimaji wa Viwango vya Utendaji*				*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
5. Kuwa mwadilifu	5.1 Kuaminika katika jamii	a) Kutenda matendo yanayojenga tabia ya uaminifu	Matendo yanayojenga tabia ya uaminifu yanatendwa kikamilifu	Anabainisha matendo yanayojenga tabia ya uaminifu lakini hatendi matendo hayo	Anatenda baadhi ya matendo ya uaminifu	Anatenda matendo yanayojenga uaminifu kwa watu wote kikamilifu	Anawashauri wenzake watende matendo ya uaminifu	9
		b)Kueleza vitendo vinavyovunja uaminifu	Vitendo vinavyovunja uaminifu vinaelezwa kwa usahihi	Anataja baadhi ya vitendo vinavyovunja uaminifu	Anaeleza vitendo vinavyovunja uaminifu kwa kukosea	Anaeleza vitendo vinavyovunja uaminifu kwa usahihi	Anawashauri wenzake kuepuka kutenda vitendo vinavyovunja uaminifu	
		c)Kutambua matendo ya usaliti	Matendo ya usaliti wanayotenda watu yanatambuliwa kwa usahihi	Anashindwa kutambua matendo ya usaliti	Anabaini baadhi ya matendo ya usaliti	Anatambua matendo ya usaliti kwa usahihi	Anakemea matendo ya usaliti yanayofanywa na wenzake	
	5.2 Kutimiza majukumu yake kwa uwazi na ukweli	a) Kuonyesha tabia ya kuwa mkweli na muwazi	Tabia ya kuwa mkweli na muwazi inaonyeshwa kwa kiwango kikubwa	Haonyeshi matendo ya kuwa mkweli na muwazi	Anatenda baadhi ya matendo machache yenye kuonyesha ukweli na uwazi	Anaonyesha tabia ya kuwa mkweli na muwazi kwa kiwango kikubwa	Anawashauri wenzake kuwa wakweli na wawazi	6

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*	*Upimaji wa Viwango vya Utendaji*				*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwana-funzi*	
		b)Kubaini matendo yanayodhihirisha tabia ya uongo	Matendo yanayo dhihirisha tabia ya uongo yanabainishwa	Anashindwa kubaini matendo yanayodhihirisha tabia ya uongo	Anabaini matendo machache yanayodhihirisha tabia ya uongo	Anabaini kikamilifu matendo yanayodhi hirisha tabia ya uongo	Anabaini matendo yanayodhihirisha tabia ya uongo na kuwashauri wenzake kuyaepuka	
	5.3 Kusimamia haki	a) Kutambua wajibu na haki za mtoto	Wajibu na haki za mtoto zinatambuliwa ipasavyo	Anashindwa kutambua wajibu na haki za mtoto	Anatambua baadhi ya wajibu wake na haki zake	Anatambua wajibu na haki za mtoto ipasavyo	Anasaidia wenzake kutambua wajibu na haki zao	9
		b) Kueleza haki za binadamu	Haki za binadamu zinaelezwa kwa ufasaha	Anataja baadhi ya haki za binadamu zinazofahamika kwa urahisi	Anaeleza baadhi ya haki za binadamu	Anaeleza haki za binadamu kwa ufasaha	Anasaidia wengine kuzifahamu haki za binadamu	
		c)Kutambua matendo yasiyo ya haki anayofanyiwa mtoto	Matendo yasiyo ya haki anayofanyiwa mtoto yanatambuliwa ipasavyo	Anataja matendo machache yasiyo ya haki wanayofanyiwa watoto	Anaeleza baadhi ya matendo yasiyo ya haki wanayofanyiwa watoto kwa kutoa mifano	Anatambua matendo yasiyo ya haki anayofanyiwa mtoto ipasavyo	Anashirikiana na wenzake kupinga matendo yasiyo ya haki anayofanyiwa mtoto	

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*	*Upimaji wa Viwango vya Utendaji*				*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
6.Kudumisha amani	6.1 Kuchangamana na watu wenye asili tofauti	a)Kutambua asili ya watu waishio Tanzania	Watu wenye asili tofauti waishio Tanzania wanatambuliwa kwa usahihi	Anataja asili ya baadhi ya watu waishio Tanzania	Anaeleza asili ya watu waishio Tanzania	Anatambua asili ya watu waishio Tanzania kwa usahihi	Anawapa maarifa wenzake juu ya asili ya watu waishio Tanzania	9
		b)Kufanya kazi pamoja bila kujali tofauti za asili ya mtu	Kazi inafanyika kwa pamoja bila kujali tofauti za asili ya watu kikamilifu	Anafanya kazi kwa pamoja na watu wa asili yake	Anafanya kazi pamoja na baadhi ya watu kwa kujali tofauti za asili yao	Anafanya kazi kwa pamoja bila kujali tofauti za asili ya mtu kikamilifu	Anashauri wenzake kufanya kazi na watu wote bila kujali tofauti za asili ya mtu	
		c)Kutenda matendo yenye kudumisha upendo na amani miongoni mwa watu wa asili tofauti	Matendo yenye kudumisha upendo na amani miongoni mwa watu wa asili tofauti yanatendwa ipasavyo	Anashindwa kutenda matendo yenye kudumisha upendo na amani miongoni mwa watu wa asili tofauti	Anatenda matendo machache yenye kudumisha upendo na amani miongoni mwa watu wa asili tofauti	Anatenda matendo yenye kudumisha upendo na amani miongoni mwa watu wa asili tofauti ipasavyo	Anashauri wenzake kudumisha upendo na amani miongoni mwa watu wa asili tofauti	

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*	*Upimaji wa Viwango vya Utendaji*				*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
	6.2 Kuheshimu tofauti za kiutamaduni na mitazamo miongoni mwa watu wa jamii tofauti	a)Kueleza dhana ya utamaduni	Dhana ya utamaduni inaelezwa kwa usahihi	Anataja vitu vichache vinavyounda utamaduni	Anaeleza maana ya utamaduni	Anaeleza dhana ya utamaduni kwa usahihi	Anaelezea wenzake dhana ya utamaduni kwa kutoa mifano	9
		b)Kuonyesha tabia ya kujifunza tamaduni za makabila tofauti	Tabia ya kujifunza tamaduni za makabila tofauti inaonyeshwa kikamilifu	Anashindwa kuonyesha tabia ya kujifunza tamaduni za makabila tofauti	Anaonyesha tabia ya kujifunza tamaduni za kabila lake	Anaonyesha tabia ya kujifunza tamad-uni za makabila tofauti kikamilifu	Anawahamasisha wenzake kujifunza tamaduni za makabila tofauti	
		c)Kukemea mila na desturi potofu	Mila na desturi potofu zinakemewa ipasavyo	Anashindwa kukemea mila na desturi potofu	Anakemea baadhi ya mila na desturi potofu	Anakemea mila na desturi potofu ipasavyo	Anawaongoza wenzake kukemea mila na desturi potofu	
	6.3 Kujenga urafiki mwema na mataifa mengine	a)Kutofautisha rafiki anayefaa na asiyefaa	Tofauti kati ya rafiki anayefaa na asiyefaa zinabainishwa kwa usahihi	Anashindwa kutofautisha rafiki anayefaa na asiyefaa	Anabainisha baadhi ya sifa za rafiki anayefaa na asiyefaa	Anatofautisha rafiki anayefaa na asiyefaa kwa usahihi	Anashauri wenzake kuchagua rafiki anayefaa	6
		b) Kutambua nchi rafiki na Tanzania	Nchi rafiki na Tanzania zinatambuliwa kwa usahihi	Anataja nchi chache rafiki na Tanzania	Anataja nchi rafiki na Tanzania na kueleza kwa makosa ushirikiano wao	Anatambua nchi rafiki na Tanzania kwa usahihi	Anaeleza umuhimu wa Tanzania kuwa na nchi rafiki	

DARASA LA NNE

Umahiri utakaojengwa na mwanafunzi katika Somo la Uraia na Maadili

Umahiri Mkuu	Umahiri Mahususi
1.Kuheshimu jamii	1.1 Kujipenda na kuwapenda watu wengine 1.2 Kuipenda na kujivunia shule yake 1.3 Kuipenda Tanzania kwa kuenzi tunu za nchi na asili yake
2. Kuithamini jamii	2.1 Kujijali na kuwajali wengine 2.2 Kutunza mazingira na vilivyomo 2.3 Kujenga uhusiano mzuri na watu wengine katika jamii
3. Kuwa mwajibikaji	3.1 Kulinda rasilimali na maslahi ya nchi 3.2 Kusimamia majukumu yanayomhusu ya nyumbani na shuleni 3.3 Kutii sheria na kanuni katika kutekeleza majukumu yake ya kila siku 3.4 Kuwa na nidhamu binafsi 3.5 Kushirikiana katika kutekeleza majukumu ya nyumbani na shuleni
4. Kuwa mstahimilivu	4.1 Kuvumilia katika maisha ya kila siku 4.2 Kufikia malengo aliyojiwekea kwa kuwa na mtazamo chanya 4.3 Kujifunza kwa kuchanganua mambo kiyakinifu
5. Kuwa mwadilifu	5.1Kuaminika katika jamii 5.2 Kutimiza majukumu yake kwa uwazi na ukweli 5.3Kusimamia haki
6. Kudumisha amani	6.1Kuchangamana na watu wenye asili tofauti 6.2Kuheshimu tofauti za kiutamaduni na mitazamo miongoni mwa watu wa jamii tofauti 6.3Kujenga urafiki mwema na mataifa mengine

Umahiri Mkuu	Umahiri Mahususi	Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi	Vigezo vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Utendaji				Idadi ya Vipindi
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	Utendaji wastani wa Mwanafunzi	Utendaji mzuri wa Mwanafunzi	Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi	
1.Kuheshimu jamii	1.1 Kujipenda na kuwapenda watu wengine	a)Kubainisha vitendo visivyofaa kumtendea mtu yeyote	Vitendo visivyofaa kumtendea mtu yeyote vinabain-ishwa ipasavyo	Anashindwa kubainisha vitendo visivyofaa kumtendea mtu yeyote	Anabainisha vitendo vichache visivyofaa kumtendea mtu yeyote	Anabainisha vitendo visivyofaa kumtendea mtu yeyote ipasavyo	Anashirikisha wenzake katika kubaini vitendo visivyofaa kuwatendea watu	10
		b) Kutenda shughuli mbalimbali kwa kuzingatia mwongozo anaopewa na walimu, wazazi/ walezi	Mwongozo anaopewa na walimu, wazazi/walezi unazingatiwa ipasavyo katika kutenda shughuli mbalimbali	Anashindwa kutenda shughuli mbalimbali kwa kuzingatia mwongozo anaopewa na walimu, wazazi/walezi	Anatenda shughuli mbalimbali kwa kuzingatia mwongozo anaopewa na walimu, wazazi na walezi lakini anashindwa kuzingatia kwa usahihi	Anatenda shughuli mbalimbali ipasavyo kwa kuzingatia mwongozo anaopewa na walimu, wazazi/walezi	Anashauri wenzake juu ya umuhimu wa kutenda shughuli mbalimbali kwa kuzingatia mwongozo anaopewa na walimu, wazazi/walezi.	
		c)Kubainisha matendo yanayoonyesha upendo kwa familia yake	Matendo yanayoonyesha upendo kwa familia yanabainishwa ipasavyo	Anashindwa kubainisha matendo yanayoonyesha upendo katika familia	Anabainisha matendo machache yanayoonyesha upendo kwa familia yake	Anabainisha matendo yanayo onyesha upendo kwa familia yake ipasavyo	Anakuwa mfano wa kuigwa kwa kufanya matendo yanayoonyesha upendo kwa familia yake na majirani zake	
		d)Kubaini matendo yanayojitokeza katika jamii ambayo yanahatarisha usalama wake	Matendo yanayojitokeza katika jamii ambayo yanahatarisha usalama wake yanabainishwa kwa usahihi	Anasshindwa kubaini matendo yanayohatarisha usalama wake	Anabaini matendo machache yanayojitokeza katika jamii ambayo yanahatarisha usalama wake	Anabaini matendo yanayojitokeza katika jamii ambayo yanahatarisha usalama wake kwa usahihi	Anawasaidia wengine kubaini matendo yanayojitokeza katika jamii ambayo yanahatarisha usalama wao	

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*	*Upimaji wa Viwango vya Utendaji*				*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
	1.2 Kuipenda na kujivunia shule yake	a)Kutambua muundo wa uongozi katika shule yake	Muundo wa uongozi wa shule unatambuliwa kwa usahihi	Anataja viongozi wa shule lakini hatambui muundo wa uongozi wa shule yake	Anatambua sehemu ya muundo wa uongozi wa shule yake	Anatambua muundo wa uongozi katika shule yake kwa usahihi	Anawasaidia wenzake kutambua muundo wa uongozi wa shule	**7**
		b)Kuzingatia sheria na kanuni za shule yake	Sheria na kanuni za shule zinazingatiwa ipasavyo	Anashindwa kuzingatia sheria na kanuni za shule	Anazingatia sheria na kanuni za shule kwa kushurutishwa	Anazingatia sheria na kanuni za shule yake ipasavyo	Anahamasisha wenzake kuzingatia sheria na kanuni za shule mara zote	
		c)Kushiriki katika shughuli zenye kuiletea sifa shule yake	Ushiriki wake katika shughuli zenye kuiletea sifa shule yake unafanyika kikamilifu	Hashiriki katika shughuli zenye kuiletea sifa shule yake	Anashiriki katika shughuli chache zenye kuiletea sifa shule yake	Anashiriki kikamilifu katika shughuli zenye kuiletea sifa shule yake	Anawahimiza wenzake kushiriki katika shughuli zenye kuiletea sifa shule yake	
	1.3 Kuipe nda Tanzania kwa kuenzi tunu za nchi na asili yake	a)Kuchora alama za Taifa	Alama za Taifa zinachorwa kwa usahihi kwa kuzingatia mpangilio wake	Anachora alama za Taifa kwa kukosea sana	Anachora alama za Taifa kwa usahihi bila kuzingatia mpangilio wa.rangi	Anachora alama za Taifa kwa usahihi kwa kuzingatia mpangilio wa rangi.	Anawaelekeza wenzake kuchora alama za Taifa na kueleza umuhimu wake	10

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*	*Upimaji wa Viwango vya Utendaji*				*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
		b) Kuthamini alama za Taifa	Alama za Taifa zinathaminiwa ipasavyo	Anatambua alama za Taifa lakini anashindwa kuzithamini	Anathamini alama chache tu za Taifa	Anathamini alama za Taifa ipasavyo	Anawaeleza wenzake umuhimu wa kuthamini alama za Taifa	
		c)Kubainisha dhana ya demokrasia	Dhana ya demokrasia inabainishwa kwa usahihi	Anashindwa kubainisha dhana ya demokrasia	Anabaini vitu vinavyojenga demokrasia	Anabainisha dhana ya demokrasia kwa usahihi	Anawaelimisha wenzake juu ya umuhimu wa demokrasia	
		d)Kutambua muundo wa serikali ya Kijiji / mtaa	Muundo wa serikali ya Kijiji/mtaa unatambuliwa kwa usahihi	Anashindwa kutambua muundo wa serikali ya kijiji/ mtaa	Anatambua ngazi chache muundo wa serikali ya kijiji/ mtaa	Anatambua muundo wa serikali ya kijiji/ mtaa kwa usahihi	Anawasaidia wengine kutambua muundo wa serikali ya kijiji/ mtaa	
2.Kuthamini jamii	2.1 Kujijali na kuwajali wengine	a)Kuepuka tabia hatarishi kwa afya yake, familia na jamii	Tabia hatarishi kwa afya yake, familia na jamii zinaepukwa kama ilivyotarajiwa	Anafahamu tabia ambazo ni hatarishi kwa afya yake, familia na jamii lakini anashindwa kuziepuka	Anaepuka baadhi ya tabia hatarishi kwa afya yake, familia na jamii	Anaepuka tabia hatarishi kwa afya yake, familia na jamii kama ilivyotarajiwa	Anawatahadharisha wenzake kuepuka tabia hatarishi kwa afya zao, familia na jamii	9

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*	*Upimaji wa Viwango vya Utendaji*				*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
		b)Kutenda matendo ya kujijali	Matendo ya kujijali yanatendwa kikamilifu	Anashindwa kutenda matendo ya kujijali	Anatenda matendo machache ya kujijali	Anatenda matendo ya kujijali kikamilifu	Anawashauri wenzake kutenda matendo ya kujijali	
		c) Kutenda vitendo vinavyoonyesha kuwajali wanafamilia	Vitendo vinavyo onyesha kuwajali wanafamilia vinatendwa kikamilifu	Anashindwa kutenda vitendo vinavyoonyesha kuwajali wanafamilia	Anatenda vitendo vichache vinavyoonyesha kuwajali wanafamilia	Anatenda vitendo vinavyo onyesha kuwajali wanafamilia kikamilifu	Anawahamasisha wenzake kutenda vitendo vinavyoonyesha kuwajali wanafamilia	
	2.2Kutunza mazingira na vilivyomo	a)Kubaini tabia na mienendo inayoleta uharibifu wa mazingira katika jamii	Tabia na mienendo inayoleta uharibifu wa mazingira katika jamii inabainishwa kwa usahihi	Anashindwa kubaini tabia na mienendo inayoleta uharibifu wa mazingira katika jamii	Anabaini tabia na mienendo michache inayoleta uharibifu wa mazingira katika jamii	Anabaini tabia na mienendo inayoleta uharibifu wa mazingira katika jamii kwa usahihi	Anashirikiana na wenzake kubaini tabia na mienendo inayoleta uharibifu wa mazingira katika jamii	9
		b)Kuelimisha jamii juu ya utunzaji wa mazingira	Jamii inaelimishwa juu ya utunzaji bora wa mazingira ipasavyo	Anafahamu kuhusu utunzaji wa mazingira lakini anashindwa kuelimisha jamii	Anaelimisha jamii juu ya utunzaji wa mazingira kwa kiwango kidogo	Anaelimisha jamii juu ya utunzaji wa mazingira ipasavyo	Anahamasisha wenzake kuelimisha jamii juu ya utunzaji wa mazingira	

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*	*Upimaji wa Viwango vya Utendaji*				*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
		c)Kushiriki katika shughuli za usafi wa mazingira katika jamii	Ushiriki katika shughuli za usafi wa mazingira katika jamii unafanyika kikamilifu	Hashiriki katika shughuli za usafi wa mazingira katika jamii	Anashiriki mara chache katika shughuli za usafi wa mazingira katika jamii	Anashiriki ipasavyo katika shughuli za usafi wa mazingira katika jamii	Anawahamasisha wenzake kushiriki katika usafi wa mazingira katika jamii	
	2.3Kujenga uhusiano mzuri na watu wengine katika jamii	a)Kueleza vitendo atakavyofanya ili kujenga urafiki mwema na wenzake	Vitendo atakavyofanya ili kujenga urafiki mwema na wenzake vinaelezwa kwa ufasaha	Anashindwa kueleza vitendo atakavyofanya ili kujenga urafiki mwema na wenzake	Anaeleza vitendo vichache atakavyofanya ili kujenga urafiki mwema na wenzake	Anaeleza kwa ufasaha vitendo atakavyofanya ili kujenga urafiki mwema na wenzake	Anawashauri wenzake kufanya vitendo vya kujenga urafiki mwema	5
		b)Kubainisha njia za kujenga uhusiano mwema na wenzake	Njia za kujenga uhusiano mwema na wenzake zinabainishwa kwa usahihi	Anataja njia za kujenga uhusiano mwema na wenzake	Anaeleza baadhi ya njia za kujenga uhusiano mwema na wenzake	Anabainisha njia za kujenga mahusiano mema na wenzake kwa usahihi	Anawasaidia wenzake kujenga uhusiano mwema miongoni mwa jamii	

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*	*Upimaji wa Viwango vya Utendaji*				*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
3. Kuwa mwajibikaji	3.1Kulinda rasilimali na maslahi ya nchi	a)Kufanya shughuli za kujitolea katika jamii	Shughuli za kujitolea katika jamii zinafanyika ipasavyo	Hana utayari wa kufanya shughuli za kujitolea katika jamii	Anafanya baadhi ya shughuli za kujitolea katika jamii	Anafanya shughuli za kujitolea katika jamii ipasavyo	Anawahamasisha wenzake kufanya shughuli za kujitolea katika jamii	5
		b)Kuthamini rasilimali za jamii	Rasilimali za jamii zinathaminiwa ipasavyo	Anashindwa kuthamini rasilimali za jamii	Anathamini baadhi ya rasilimali za jamii	Anathamini ipasavyo rasilimali za jamii	Anathamini rasilimali za jamii na kuzitumia kwa manufaa yake na wengine.	
	3.2 Kusimamia majukumu yanayomhusu ya nyumbani na shuleni	a)Kutimiza wajibu wake katika ngazi ya familia	Wajibu wake katika ngazi ya familia unatimizwa kikamilifu	Anashindwa kutimiza wajibu wake katika ngazi ya familia	Anatimiza wajibu wake katika ngazi ya familia kwa kiwango kidogo	Anatimiza wajibu wake katika ngazi ya familia kikamilifu	Anawahimiza wenzake kutimiza wajibu wao katika ngazi ya familia	7
		b)Kudumisha utawala bora katika familia	Matendo yanayodumisha utawala bora katika familia yanafanywa ipasavyo	Anashindwa kufanya matendo ya kudumisha utawala bora katika familia	Anafanya baadhi ya matendo ya kudumisha utawala bora katika familia	Anafanya matendo ya kudumisha utawala bora katika familia ipasavyo	Anawashauri wenzake kudumisha utawala bora katika familia zao	

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*	*Upimaji wa Viwango vya Utendaji*				*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
		c)Kutambua mamlaka waliyonayo viongozi wa shule	Mamlaka waliyonayo viongozi wa shule yanabainishwa kwa usahihi	Anabaini viongozi wa shule lakini anashindwa kutambua mamlaka waliyonayo	Anatambua mamlaka waliyonayo baadhi ya viongozi wa shule	Anatambua mamlaka waliyonayo viongozi wa shule kwa usahihi	Anawaongoza wenzake kutambua mamlaka waliyonayo viongozi wa shule	
	3.3 Kutii sheria na kanuni katika kutekeleza majukumu yake kila siku	a)Kutambua sheria zinazotumika katika mazingira anamoishi	Sheria zinazotumika katika mazingira anamoishi zinatambuliwa kikamilifu	Anashindwa kutambua sheria zinazotumika katika mazingira anamoishi	Anatambua baadhi ya sheria zinazotumika katika mazingira anamoishi	Anatambua sheria zinazotumika katika mazingira anamoishi kikamilifu	Anazitekeleza sheria katika mazingira anamoishi	7
		b)Kueleza vitendo vinavyoashiria ukiukwaji wa sheria na kanuni katika mazingi-ra anamoishi	Vitendo vinavyoashiria ukiukaji wa sheria na kanuni vinaelezwa kwa ufasaha	Anataja vitendo vinavyoashiria ukiukwaji wa sheria na kanuni katika mazingira anamoishi	Anaeleza vitendo vichache vinavyoashiria ukiukwaji wa sheria na kanuni katika mazingira anamoishi	Anaeleza vitendo vinavyoashiria ukiukwaji wa sheria na kanuni kwa ufasaha	Anakemea vitendo vinavyoashiria ukiukwaji wa sheria na kanuni	

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*					*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
		c)Kusimamia utekelezaji wa sheria na kanuni za shule	Utekelezaji wa sheria na kanuni za shule unasimamiwa ipasavyo	Anashindwa kusimamia utekelezaji wa sheria na kanuni za shule	Anasimamia utekelezaji wa baadhi ya sheria na kanuni za shule	Anasimamia utekelezaji wa sheria na kanuni za shule ipasavyo	Anashirikiana na wenzake kusimamia utekelezaji wa sheria na kanuni za shule	
	3.4 Kuwa na nidhamu binafsi	a)Kudadisi mambo mbalimbali	Vitendo vya kudadisi mambo mbalimbali vinafanyika kikamilifu	Anashindwa kudadisi mambo mbalimbali na wenzake	Anadadisi mambo machache tu asiyoyafahamu	Anada-disi mambo mbalimbali kikamilifu	Anaweza kudadisi mambo mbalimbali ili kupata ufumbuzi na anajaribu kujenga hoja zenye manufaa	10
		b)Kujiwekea malengo kwa kila jambo analotaka kutenda	Malengo ya kila jambo analotaka kutenda yanawekwa kwa usahihi	Anashindwa kujiwekea malengo kwa mambo anayotaka kutenda	Anajiwekea malengo kwa baadhi ya mambo anayotaka kutenda	Anajiwekea malengo katika kila jambo analotaka kutenda kwa usahihi	Anawashauri wenzake kujiwekea kuyafikia malengo katika mambo wanayotenda	
		c)Kutatua matatizo kwa kutumia uwezo wake kabla ya kuomba msaada	Matatizo yanatatuliwa kikamilifu kwa kutumia uwezo binafsi kabla ya kuomba msaada	Anategemea msaada mkubwa kutoka kwa wengine kutatua matatizo	Anatatua baadhi ya matatizo kwa kutumia uwezo wake na huomba msaada pale anaposhindwa	Anatatua mata-tizo kikamilifu kwa kutumia uwezo wake kabla ya kuomba msaada	Anasaidia wengine kutatua matatizo yao kwa kutumia uwezo wao.	

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*	*Upimaji wa Viwango vya Utendaji*				*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
		d)Kupokea ushauri kutoka kwa watu wengine	Ushauri kutoka kwa watu wengine unapokelewa ipasavyo	Anashindwa kupokea ushauri kutoka kwa watu wengine	Anapokea ushauri kutoka kwa watu anaowafahamu tu	Anapokea ushauri kutoka kwa watu wengine ipasavyo	Anapokea ushauri na kutekeleza ushauri wenye manufaa kwake na kwa jamii yake	
	3.5 Kushirikiana katika kutekeleza majukumu ya nyumbani na shuleni	a)Kushirikiana na wenzake shuleni	Ushirikiano na wenzake shuleni unafanyika kikamilifu	Anaonyesha ushirikiano na wenzake shuleni kwa kiwango kidogo	Anashirikiana na wenzake shuleni kwa kiwango cha kuridhisha	Anashirikiana na wenzake shuleni kikamilifu	Anashirikiana na wenzake shuleni na kutoa msaada wakati wote inapobidi	10
		b)Kutambua athari za kutoshirikiana na wenzake shuleni	Athari za kutoshirikiana na wenzake shuleni zinatambulika ipasavyo	Anashindwa kutambua athari za kutoshirikiana na wenzake shuleni	Anatambua athari za kutoshirikiana na wenzake shuleni kwa kiwango kidogo	Anatambua athari za kutoshirikiana na wenzake shuleni ipasavyo	Anaelimisha wenzake kutambua athari za kutoshirikiana	
		c)Kuwa tayari kupokea mawazo mapya kutoka kwa watu wengine	Mawazo mapya kutoka kwa watu wengine yanapokelewa kikamilifu	Anakosa utayari wa kupokea mawazo mapya kutoka kwa watu wengine	Ana utayari wa kupokea mawazo mapya kutoka kwa baadhi ya watu anaowafahamu tu	Ana utayari wa kupokea mawazo mapya kutoka kwa watu wengine kikamilifu	Ana utayari wa kupokea mawazo mapya kutoka kwa watu wengine na kuyapa kipaumbele kulingana na umuhimu wake	

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*	*Upimaji wa Viwango vya Utendaji*				*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
		d)Kutumia vipaji na uwezo wake kubuni shughuli zenye kuleta maendeleo ya shule yake	Shughuli zenye kuleta maendeleo ya shule zinabuniwa kwa kutumia vipaji na uwezo wake ipasavyo	Anashindwa kutumia vipaji na uwezo wake kubuni shughuli zenye kuleta maendeleo ya shule yake	Anatumia vipaji na uwezo wake kubuni shughuli chache zenye kuleta maendeleo ya shule yake	Anatumia vipaji na uwezo wake ipasavyo kubuni shughuli zenye kuleta maendeleo ya shule yake	Anahamasisha wenzake kutumia vipaji na uwezo wake kubuni shughuli zenye kuleta maendeleo ya shule yao	
4. Kuwa mstahimilivu	4.1 Kuvumilia katika maisha ya kila siku	a)Kutenda matendo yenye fikra chanya kuhusu changamoto anazokutana nazo	Matendo yenye fikra chanya kuhusu changamoto anazokutana nazo yanatendwa ipasavyo	Anatenda matendo yasiyo na fikra chanya kuhusu changamoto anazokutana nazo	Anatenda baadhi ya matendo yenye fikra chanya kuhusu changamoto anazokutana nazo	Anatenda matendo yenye fikra chanya kuhusu changamoto anazokutana nazo ipasavyo	Anawashauri wengine kutenda matendo yenye fikra chanya	10
		b)Kutatua changamoto zinazomkabili katika kujifunza kwa kutumia njia mbalimbali	Changamoto zinazomkabili katika kujifunza kwa ku-tumia njia mbalimbali zinatatuliwa kikamilifu	Anashindwa kuonyesha uwezo wa kutatua changamoto zinazomkabili katika kujifunza	Anatatua baadhi ya changamoto zinazomkabili katika kujifunza kwa kutumia njia mbalimbali	Anatatua changamoto zinazomkabili katika kujifunza kwa kutumia njia mbalimbali kikamilifu	Anatatua changamoto zake na za wenzake katika kujifunza kwa kutumia njia mbalimbali kwa ukamilifu	

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*	*Upimaji wa Viwango vya Utendaji*				*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
		c)Kubaini mfumo wa maisha unaokubalika na unaoendana na mabadiliko	Mfumo wa maisha unaokubalika na unaoendana na mabadiliko unabainishwa ipasavyo	Anashindwa kubaini mfumo wa maisha unaokubalika na unaoendana na mabadiliko	Anabaini mfumo wa maisha unaoendana na mabadiliko kwa kiwango kidogo	Anabaini ipasavyo mfumo wa maisha unaokubalika na unaoendana na mabadiliko	Anashauri wenzake kuishi kwa kuzingatia mfumo wa maisha unaokubalika	
		d)Kuheshimu itikadi na imani tofauti za watu	Itikadi na imani tofauti za watu zinaheshimiwa ipasavyo	Anashindwa kuheshimu itikadi na imani tofauti za watu	Anaheshimu itikadi na imani chache za watu	Anaheshimu itikadi na imani tofauti za watu ipasavyo	Anawashauri wenzake kuheshimu itikadi na imani tofauti za watu	
	4.2 Kufikia malengo aliyojiwekea kwa kuwa na mtazamo chanya	a)Kuonyesha tabia zinazobainisha hisia na mtazamo chanya katika kutekeleza majukumu ya kila siku	Tabia zinazobainisha hisia na mitazamo chanya katika kutekeleza majukumu ya kila siku zinaonyeshwa ipasavyo	Anashindwa kuonyesha tabia zinazobainisha hisia na mtazamo chanya katika kutekeleza majukumu ya kila siku	Anaonyesha tabia zinazobainisha hisia na mtazamo chanya katika kutekeleza majukumu ya kila siku kwa kiwango kinachoridhisha	Anaonyesha tabia zinazobainisha hisia na mtazamo chanya katika kutekeleza majukumu ya kila siku ipasavyo	Anawashauri wengine kuonyesha tabia zinazobainisha hisia na mtazamo chanya katika kutekeleza majukumu yao ya kila siku	**7**
		b)Kuonyesha tabia ya kujifunza katika vikundi na kubadilishana uzoefu	Tabia ya kujifunza katika vikundi na kubadilishana uzoefu inaonyeshwa ipasavyo	Anaonyesha tabia ya kujifunza peke yake na anashindwa kubadilishana uzoefu na wenzake	Anaonyesha tabia ya kujifunza katika vikundi kubadilishana uzoefu kwa kiwango kidogo	Anaonyesha tabia ya kujifunza katika vikundi na kubadilishana uzoefu ipasavyo	Anawaongoza wenzake katika kubadilishana uzoefu	

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*	*Upimaji wa Viwango vya Utendaji*				*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
		c)Kuonyesha fikra za kujitegemea katika maisha	Fikra za kujitegemea katika maisha zinaonyeshwa kikamilifu	Anashindwa kuonyesha fikra za kujitegemea katika maisha	Anaonyesha fikra za kujitegemea katika maisha kwa kiwango kidogo	Anaonyesha fikra za kujitegemea katika maisha kikamilifu	Anawasaidia wengine kujenga fikra za kujitegemea katika maisha	
	4.3 Kujifunza kwa kuchanganua mambo kiyakinifu	a)Kutafuta taarifa kutoka vyanzo tofauti	Taarifa kutoka vyanzo tofauti zinatafutwa kikamilifu	Anashindwa kutafuta taarifa kutoka vyanzo tofauti	Anatafuta taarifa kutoka chanzo kimoja	Anatafuta taarifa kutoka vyanzo tofauti kikamilifu	Anazifanyia uchanganuzi taarifa kutoka vyanzo tofauti	7
		b)Kuchunguza vitu vilivyomo kwenye mazingira na kuvihusisha na uhalisia wa maisha ya kila siku	Vitu vilivyomo katika mazingira vinachunguzwa na kuhusishwa na uhalisia wa maisha ya kila siku ipasavyo	Anachunguza vitu vilivyomo kwenye mazingira lakini anashindwa kuvihusisha na uhalisia wa maisha ya kila siku	Anachunguza vitu vichache tu vilivyomo kwenye mazingira na kuhusisha na uhalisia wa maisha ya kila siku	Anachunguza vitu vilivyomo kwenye mazingira na kuvihusisha na uhalisia wa maisha ya kila siku ipasavyo	Anashirikiana na wenzake kuchunguza vitu vilivyomo kwenye mazingira na kuwasaidia kuvihusisha na uhalisia wa maisha ya kila siku	
		c)Kujifunza kutokana na makosa ya wengine	Tabia ya kujifunza kutokana na makosa ya wengine inaonyeshwa kikamilifu	Anashindwa kujifunza kutokana na makosa ya wengine	Anajifunza kwa kiwango kidogo kutokana na makosa ya wengine	Anajifunza kutokana na makosa ya wengine kikamilifu	Anajifunza kutokana na makosa ya wengine na kuwasaidia wenzake kujifunza	

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*	*Upimaji wa Viwango vya Utendaji*				*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
5. Kuwa mwadilifu	5.1 Kuaminika katika jamii	a)Kukemea matendo ya usaliti	Matendo ya usaliti yanakemewa ipasavyo	Anabaini matendo ya usaliti lakini anashindwa kuyakemea	Anakemea matendo machache tu ya usaliti katika jamii	Anakemea matendo ya usaliti katika jamii ipasavyo	Anawahamasisha wenzake kukemea matendo ya usaliti katika jamii	5
		b)Kutenda matendo yanayoonesha uwazi na ukweli katika maisha	Matendo yanayoonesha uwazi na ukweli yanatendwa kikamilifu	Anatenda matendo yasiyo onyesha uwazi na ukweli katika maisha	Anatenda baadhi ya matendo yanayoonyesha uwazi na ukweli katika maisha	Anatenda matendo yanayo onyesha uwazi na ukweli katika maisha kikamilifu	Anawashauri wengine kutenda matendo yanayoonyesha uwazi na ukweli katika maisha	
	5.2 Kutimiza majukumu yake kwa ukweli na uwazi	a)Kufichua uovu unaotendeka katika jamii	Uovu unaotendeka katika jamii unafichuliwa ipasavyo	Anashindwa kufichua uovu unaotendeka katika jamii	Anafichua uovu unaotendeka katika jamii mara chache	Anafichua uovu unaotendeka katika jamii ipasavyo	Anahamasisha wenzake kufichua uovu uliopo katika jamii	5
		b)Kueleza dhana ya unafiki	Dhana ya unafiki inaelezwa kwa ufasaha	Anashindwa kueleza dhana sifa za mtu mnafiki	Anataja sifa za mtu mnafiki	Anaeleza dhana ya unafiki kwa usahihi	Anawasaidia wengine kutambua dhana ya unafiki	
	5.3Kusimamia haki	a) Kueleza dhana ya haki na wajibu	Dhana ya haki na wajibu inaelezwa kwa ufasaha	Anataja matendo yanayoonyesha haki na wajibu	Anaeleza dhana ya haki na wajibu bila ufasaha	Anaeleza dhana ya haki na wajibu kwa ufasaha	Anawaeleza wengine umuhimu wa kuzingatia haki na wajibu kwa maendeleo ya taifa	7

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*	*Upimaji wa Viwango vya Utendaji*				*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
		b)Kuainisha haki za makundi mbalimbali	Haki za makundi mbalimbali zinaainishwa kwa usahihi	Anataja haki za makundi machache	Anaeleza haki za makundi machache	Anaainisha haki za makundi mbalimbali kwa usahihi	Anaelimisha jamii kutambua haki za makundi mbalimbali	
		c)Kubainisha vyombo vinavyosimamia haki za binadamu Tanzania	Vyombo vinavyo simamia haki za binadamu vinabainishwa kama ilivyotarajiwa	Anashindwa kutaja vyombo vinavyo simamia haki za binadamu Tanzania	Anataja vyombo vinavyosimamia haki za binadamu Tanzania	Anabainisha vyombo vinavyo simamia haki za binadamu Tanzania kama ilivyotarajiwa	Anawasaidia wengine kubainisha vyombo vinavyosimamia haki za binadamu nchini	
6.Kudumisha amani	6.1Kuchangamana na watu wenye asili tofauti	a)Kubaini asili ya makabila mbalimbali ya Tanzania	Asili ya makabila ya Tanzania inabainishwa kwa usahihi	Anabaini asili ya kabila lake	Anabaini asili ya baadhi ya makabila yanayopatikana Tanzania	Anabaini asili za makabila mbalimbali yanayopatika-na Tanzania kwa usahihi	Anawasaidia wengine kubaini asili za makabila yanayopatikana Tanzania	5
		b)Kutambua watu wenye asili tofauti waishio katika jamii	Aina za watu wenye asili tofauti waishio katika jamii zinatambuliwa kikamilifu	Anashindwa kubaini watu wenye asili tofauti waishio katika mazingira yanayo mzunguka	Anabaini watu wachache tu wenye asili tofauti waishio katika jamii na kueleza asili yao	Anatambua kikamilifu watu wenye asili tofauti waishio katika jamii	Anatambua na kuwaelezea wengine watu wenye asili tofauti waishio katika jamii yake	

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*					*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
	6.2 Kuheshimu tofauti za kiutamaduni na mitazamo miongoni mwa watu wa jamii tofauti	a)Kueleza zana mbalimbali za utamaduni wa Tanzania	Zana mbalimbali za utamaduni wa Tanzania zinaelezwa kwa usahihi	Anashindwa kueleza zana mbalimbali za utamaduni wa Tanzania	Anaweza kueleza zana chache za utamaduni wa Tanzania	Anaweza kueleza zana mbalimbali za utamaduni wa Tanzania kwa usahihi	Anaweza kueleza kwa wengine zana mbalimbali za utamaduni wa Tanzania	12
		b)Kueleza umuhimu wa utamaduni wa taifa	Umuhimu wa utamaduni wa taifa unaelezwa kwa usahihi	Anashindwa kueleza umuhimu wa utamaduni wa taifa	Anaeleza umuhimu wa utamaduni wa taifa kwa kiwango kinachoridhisha	Anaeleza umuhimu wa utamaduni wa taifa kwa usahihi	Anaweza kueleza wengine kuhusu umuhimu wa utamaduni wa taifa	
		c)Kujielimisha kuhusu tamaduni mbalimbali	Elimu kuhusu utamaduni mbalimbali inatolewa ipasavyo	Anashindwa kujielimisha kuhusu tamaduni mbalimbali	Anajielimisha kuhusu tamaduni chache	Anajielimisha kuhusu tamaduni mbalimbali ipasavyo	Anawaelimisha wengine kuhusu tamaduni mbalimbali	
		d) Kuheshimu tamaduni za watu wengine	Tamaduni za watu wengine zinaheshimiwa ipasavyo	Anashindwa kuonyesha heshima kwa tamaduni za watu wengine	Anaheshimu baadhi ya tamaduni	Anaheshimu tamaduni za watu wengine ipasavyo	Anaelimisha wengine kuhusu kuheshimu tamaduni za wenzao	
	6.3 Kujenga urafiki mwema na mataifa mengine	a)Kubaini njia za kuboresha mahusiano na mataifa mengine	Njia za kuboresha mahusiano na mataifa mengine zinabainishwa ipasavyo	Anashindwa kubaini njia za kuboresha mahusiano na mataifa mengine	Anabaini njia chache za kuboresha mahusiano na mataifa mengine	Anabaini njia za kuboresha mahusiano na mataifa mengine ipasavyo	Anawasaidia wengine kutambua njia za kuboresha mahusiano na mataifa mengine	12

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*	*Upimaji wa Viwango vya Utendaji*				*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
		b)Kutambua matendo yanayoonyesha ukarimu kwa watu wa mataifa mengine	Matendo yanayo onyesha ukarimu kwa watu wa mataifa mengine yanatambuliwa kwa usahihi	Anataja matendo machache yanayoonyesha ukarimu kwa watu wa mataifa mengine	Anaeleza baadhi ya matendo yanayoonyesha ukarimu kwa watu wa mataifa mengine	Anatambua matendo yanayoonyesha ukarimu kwa watu wa mataifa mengine kwa usahihi	Anawasaidia wengine kutambua matendo yanayoonyesha ukarimu kwa watu wa mataifa mengine	
		c)Kubaini misingi ya urafiki mwema baina ya Tanzania na mataifa mengine	Misingi ya urafiki mwema baina ya Tanzania na mataifa mengine inabainishwa kwa usahihi	Anashindwa kubaini misingi ya urafiki mwema baina ya Tanzania na mataifa mengine	Anabaini misingi michache ya urafiki mwema baina ya Tanzania na mataifa mengine	Anabaini misingi ya urafiki mwema baina ya Tanzania na mataifa mengine kwa usahihi	Anashirikiana na wengine kubaini misingi ya urafiki mwema baina ya Tanzania na mataifa mengine	
		d)Kueleza dhana ya utandawazi	Dhana ya utandawazi inaelezwa kwa usahihi	Anashindwa kueleza dhana ya utandawazi	Anaeleza dhana ya utandawazi kwa kukosea	Anaeleza dhana ya utandawazi kwa usahihi	Anawasaidia wengine kuelewa dhana ya utandawazi	

DARASA LA TANO

Umahiri utakaojengwa na mwanafunzi katika Somo la Uraia na Maadili

Umahiri Mkuu	Umahiri Mahususi
1.Kuheshimu jamii	1.1 Kujipenda na kuwapenda watu wengine 1.2 Kuipenda na kujivunia shule yake 1.3 Kuipenda Tanzania kwa kuenzi tunu za nchi na asili yake
2. Kuithamini jamii	2.1 Kujijali na kuwajali wengine 2.2 Kutunza mazingira na vilivyomo 2.3 Kujenga uhusiano mzuri na watu wengine katika jamii
3. Kuwa mwajibikaji	3.1 Kulinda rasilimali na maslahi ya nchi 3.2 Kusimamia majukumu yanayomhusu ya nyumbani na shuleni 3.3 Kutii sheria na kanuni katika kutekeleza majukumu yake ya kila siku 3.4 Kuwa na nidhamu binafsi 3.5 Kushirikiana katika kutekeleza majukumu ya nyumbani na shuleni
4. Kuwa mstahimilivu	4.1 Kuvumilia katika maisha ya kila siku 4.2 Kufikia malengo aliyojiwekea kwa kuwa na mtazamo chanya 4.3 Kujifunza kwa kuchanganua mambo kiyakinifu
5. Kuwa mwadilifu	5.1Kuaminika katika jamii 5.2 Kutimiza majukumu yake kwa uwazi na ukweli 5.3Kusimamia haki
6. Kudumisha amani	6.1Kuchangamana na watu wenye asili tofauti 6.2Kuheshimu tofauti za kiutamaduni na mitazamo miongoni mwa watu wa jamii tofauti 6.3Kujenga urafiki mwema na mataifa mengine

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*	*Upimaji wa Viwango vya Utendaji*				*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
1. Kuheshimu jamii	1.1Kujipenda na kuwapenda watu wengine	a) Kutenda matendo yenye kuonyesha upendo kwa watu wenye mahitaji maalumu	Matendo yenye kuonyesha upendo kwa watu wote wenye mahitaji maalumu yanatendwa ipasavyo	Anashindwa kutenda matendo yenye kuonyesha upendo kwa watu wenye mahitaji maalumu	Anatenda matendo yenye kuonyesha upendo kwa baadhi ya watu wenye mahitaji maalumu	Anatenda matendo yenye kuonyesha upendo kwa watu wenye mahitaji maalumu ipasavyo	Anashauri wenzake kuonyesha upendo kwa watu wenye mahitaji maalumu	5
		b) Kutenda matendo yenye kuheshimu jinsi	Matendo yenye kuheshimu jinsi yanatendwa kikamilifu	Anatenda matendo yasiyo heshimu jinsi	Anatenda baadhi ya matendo yenye kuheshimu jinsi	Anatenda matendo yenye kuheshimu jinsi kikamilifu	Anakemea matendo yenye kudhalilisha jinsi ya mtu	
		c) Kuvaa mavazi yenye staha katika miktadha mbalimbali	Mavazi yenye staha yanavaliwa kama inavyo kusudiwa katika miktadha mbalimbali	Havai mavazi yenye staha katika miktadha mbalimbali	Anavaa mavazi yenye staha katika baadhi ya matukio	Anavaa mavazi yenye staha katika miktadha mbalimbali	Anawashauri wenzake kuvaa mavazi yenye staha katika miktadha mbalimbali	
	1.2Kuipenda na kujivunia shule yake	a) Kufafanua sifa nzuri na mbaya zinazoitambuli-sha shule yake kwa hisia	Sifa nzuri na mbaya zinazo itambulisha shule yake zinaelezwa kwa usahihi	Anataja sifa nzuri na mbaya zinazoitambulisha shule yake	Anataja na kueleza baadhi ya sifa nzuri na mbaya zinazoitambulisha shule yake	Anafafanua sifa nzuri na mbaya zinazo itambulisha shule yake kwa hisia	Anashauri wenzake namna ya kuondokana na sifa mbaya za shule yake	5

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*	*Upimaji wa Viwango vya Utendaji*				*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
		b)Kuchora nembo ya shule yake	Uchoraji wa nembo ya shule yake unazingatia mpangilio wa alama na rangi	Anashindwa kuchora nembo ya shule yake	Anachora nembo ya shule yake bila ya kuzingatia mpangilio wa alama na rangi	Anachora nembo ya shule yake kwa kuzingatia mpangilio wa alama na rangi	Anatafsiri alama zilizopo kwenye nembo ya shule yake	
		c) Kufanya shughuli za kujitolea shuleni	Shughuli za kujitolea shuleni zinafanywa kwa weledi	Anafanya shughuli za kujitolea shuleni kwa kushurutishwa	Anafanya baadhi ya shughuli chache za kujitolea shuleni bila ya weledi	Anafanya shughuli za kujitolea shuleni kwa weledi	Anahamasisha wenzake kujitolea kufanya shughuli shuleni	
	1.3 Kuipenda Tanzania kwa kuenzi tunu mbalimbali za nchi	a) Kufafanua mila na desturi za Kitanzania	Mila na desturi za Kitanzania zinafafanuliwa kwa ufasaha	Anataja mila na desturi za kitanzania	Anaeleza mila na desturi za Kitanzania anazozifahamu	Anafafanua mila na desturi za Kitanzania kwa ufasaha	Anawasaidia wenzake kuelewa mila na desturi za Kitanzania	9
		b) Kutenda matendo yanayodumisha utamaduni wa Taifa	Matendo yanayo dumisha utamaduni wa Taifa yanatendwa kikamilifu	Anashindwa kutenda matendo yanayodumisha utamaduni wa Taifa	Anatenda matendo machache yanayodumisha utamaduni wa Taifa	Anatenda matendo yanayodumisha utamaduni wa Taifa kwa uzalendo wa hali ya juu	Anawaongoza wenzake kutenda matendo yanayodumisha utamaduni wa Taifa	
		c)Kufafanua matumizi ya alama za Taifa	Matumizi ya alama za Taifa yana fafanuliwa kwa usahihi	Anataja matumizi ya alama za Taifa	Anaeleza matumizi ya alama za Taifa bila ya ufafanuzi	Anafafanua matumizi ya alama za Taifa kwa usahihi	Anawaelekeza wenzake juu ya matumizi ya alama za Taifa	

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*	*Upimaji wa Viwango vya Utendaji*				*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
		d)Kushiriki katika sikukuu za Kitaifa	Ushiriki wake katika sikukuu za Kitaifa unafanyika kikamilifu	Hashiriki katika sikukuu za Kitaifa	Anashiriki katika baadhi ya sikukuu chache za Kitaifa	Anashiriki kikamilifu katika sikukuu za Kitaifa kwa hamasa ya hali ya juu	Anahamasisha wenzake kushiriki katika sikukuu za Kitaifa	
		e) Kufafanua muundo wa serikali ya Kata, Wilaya na Mkoa	Muundo wa serikali ya Kata, Wilaya na Mkoa unafafanuliwa kwa usahihi	Anataja muundo wa serikali ya Kata/ Wilaya/Mkoa	Anaeleza muundo wa serikali ya Kata, Wilaya na Mkoa	Anafafanua muundo wa serikali ya Kata, Wilaya na Mkoa kwa usahihi	Anawasaidia wenzake kuele-wa muundo wa serikali ya Kata, Wilaya na Mkoa	
2.Kuthamini jamii	2.1 Kujijali na kuwajali wengine	a) Kutambua matendo yasiyokubalika yanayofanywa dhidi ya familia	Matendo yasiyokubalika yanayofanywa dhidi ya familia yanatambuliwa ipasavyo	Anataja matendo yasiyokubalika yanayofanywa dhidi ya familia	Anatambua baadhi ya matendo yasiyokubalika yanayofanywa dhidi ya familia	Anatambua matendo yasiyokubalika yanayofanywa dhidi ya familia ipasavyo	Anawasaidia wenzake kutambua matendo yasiyokubalika yanayofanywa dhidi ya familia	3
		b)Kukemea matendo maovu yanayofanywa dhidi ya watoto	Matendo maovu yanayofanywa dhidi ya watoto yamekewa ipasavyo	Anabaini matendo maovu dhidi ya watoto lakini anashindwa kukemea	Anakemea matendo maovu yanayofanywa dhidi ya watoto kwa kiwango kidogo	Anakemea matendo maovu yanayofanywa dhidi ya watoto ipasavyo	Anaelimisha jamii kuepuka matendo maovu yanayofanywa dhidi ya watoto	
	2.2 Kutunza mazingira na vilivyomo	a) Kutathimini hali ya uharibifu wa mazingira katika jamii	Tathimini ya uharibifu wa mazingira inafanyika kikamilifu	Anabaini aina chache za uharibifu wa mazingira katika eneo anamoishi	Anaeleza jinsi uharibifu wa mazingira unavyotokea katika eneo anamoishi	Anatathimini hali ya uharibifu wa mazingira katika jamii kikamilifu	Anaelimisha jamii juu ya athari zitokanazo na uharibifu wa mazingira	3

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*	*Upimaji wa Viwango vya Utendaji*				*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
		b) Kuelimisha jamii juu ya athari zitokanazo na uharibifu wa mazingira	Jamii inaelimishwa juu ya athari zitokanazo na uharibifu wa mazingira ipasavyo	Haelimishi jamii juu ya athari zitokanazo na uharibifu wa mazingira	Anaelimisha jamii kwa kiwango kidogo juu ya athari zitokanazo na uharibifu wa mazingira	Anaelimisha jamii juu ya athari zitokanazo na uharibifu wa mazingira ipasavyo	Anaelimisha jamii na kukemea matendo ya uharibifu wa mazingira	
	2.3 Kujenga uhusiano mzuri na watu wengine katika jamii	a)Kueleza namna bora ya kukuza mahusiano na watu wengine	Namna bora ya kukuza mahusiano na watu wengine inaelezwa kwa ufasaha	Anabaini njia chache zenye kukuza mahusiano na watu wengine	Anaeleza namna ya kukuza mahusiano na watu wengine kwa kukosea	Anaeleza namna bora ya kukuza mahusiano na watu wengine kwa ufasaha	Anaeleza namna bora ya kukuza mahusianona kutatua shida na matatizo yanayowakabili watu wengine	3
		b)Kushiriki katika kutatua shida na matatizo yanayo wakabili watu wengine	Ushiriki wake katika kutatua shida na matatizo yanayo wakabili watu wengine unafanyika kikamilifu	Hashiriki katika kutatua shida na matatizo yanayowakabili watu wengine	Anashiriki kwa kiwango kidogo katika kutatua shida na matatizo yanayowakabili watu wengine	Anashiriki kikamilifu katika kutatua shida na matatizo yanayowakabili watu wengine	Anashiriki na kuhamasisha wengine kushiriki katika kutatua shida na matatizo yanayowakabili watu wengine	
3. Kuwa mwajibikaji	3.1Kulinda rasilimali na maslahi ya nchi	a)Kufafanua njia za kutunza na kuhifadhi rasilimali kuu za Taifa	Njia za kutunza na kuhifadhi rasilimali kuu za Taifa zinafafanuliwa kwa usahihi	Anabaini njia chache za kutunza na kuhifadhi rasilimali kuu za Taifa	Anaeleza njia za kutunza na kuhifadhi rasilimali kuu za Taifa kwa makosa machache bila ya kutoa mifano	Anafafanua njia za kutunza na kuhifadhi rasilimali kuu za Taifa	Anafafanua na kuwaelekeza wengine njia za kutunza na kuhifadhi rasilimali kuu za Taifa	4

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*	*Upimaji wa Viwango vya Utendaji*				*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
		b) Kutathimini matumizi ya rasilimali za Taifa	Tathimini ya matumizi ya rasilimali za Taifa inafanyika ipasavyo	Anabaini baadhi ya matumizi ya rasilimali za Taifa	Anaeleza matumizi mazuri ya rasilimali za Taifa na anashindwa kueleza matumizi mabaya ya rasilimali za Taifa	Anatathimini matumizi ya rasilimali za Taifa kwa ufasaha	Anatathmini matumizi ya rasilimali za Taifa na kukemea matumizi mabaya ya rasilimali hizo.	
		c)Kukemea matumizi mabaya ya mali ya umma	Matumizi mabaya ya mali ya umma yanakemewa ipasavyo	Anabaini vitendo vinavyoashiria matumizi mabaya ya mali ya umma lakini anashindwa kukemea	Anakemea matumizi mabaya ya mali ya umma kwa kiwango kidogo	Anakemea matumizi mabaya ya mali ya umma ipasavyo	Anawahamasisha wenzake kukemea matumizi mabaya ya mali ya umma	
	3.2 Kusimamia majukumu yanayomhusu ya nyumbani na shuleni	a) Kuonyesha tabia ya utayari wa kupokea ushauri wa watu wengine katika kutekeleza shughuli mbalimbali	Tabia ya utayari wa kupokea ushauri wa watu wengine katika kutekeleza shughuli mbalimbali inaonyeshwa ipasavyo	Anashindwa kuonyesha tabia ya utayari wa kupokea ushauri wa watu wengine katika kutekeleza shughuli mbalimbali	Anaonyesha mara chache tabia ya utayari wa kupokea ushauri wa watu wengine katika kutekeleza shughuli mbalim-bali	Anaonyesha tabia ya utayari wa kupokea ushauri wa watu wengine katika kutekeleza shughuli mbalimbali ipasavyo	Anawashauri wenzake kuwa na utayari wa kupokea ushauri wa watu wengine katika kutekeleza shughuli zote	5

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*	*Upimaji wa Viwango vya Utendaji*				*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
		b) Kueleza umuhimu wa kuwa na uongozi na utawala bora katika ngazi ya shule	Umuhimu wa kuwa na uongozi na utawala bora katika shule unaelezwa kwa ufasaha	Anataja faida chache sana za kuwa na uongozi na utawala bora katika shule	Anaeleza kwa makosa machache umuhimu wa kuwa na uongozi na utawala bora katika shule	Anaeleza umuhimu wa kuwa na uongozi na utawala bora katika ngazi ya shule kwa ufasaha	Anawasaidia wenzake kuelewa umuhimu wa kuwa na uongozi na utawala bora katika ngazi ya shule	
		c)Kushiriki katika kuimarisha utawala bora katika ngazi ya shule	Ushiriki katika kuimarisha utawala bora katika ngazi ya shule unafanyika kikamilifu	Anashindwa kushiriki katika kuimarisha utawala bora katika ngazi ya shule	Anashiriki kwa kiwango kidogo katika kuimarisha utawala bora katika ngazi ya shule	Anashiriki kikamilifu katika kuimarisha utawala bora katika ngazi ya shule	Anahamasisha wenzake kushiriki katika kuimarisha utawala bora katika ngazi ya shule	
	3.3 Kutii sheria na kanuni katika kutekeleza majukumu yake ya kila siku	a) Kueleza umuhimu wa kufuata sheria zilizowekwa	Umuhimu wa kufuata sheria zilizowekwa unaelezwa kwa ufasaha	Anabainisha umuhimu wa kufuata sheria zilizowekwa	Anaeleza umuhimu wa kufuata sheria zilizowekwa bila ufasaha	Anaeleza umuhimu wa kufuata sheria zilizowekwa kwa ufasaha	Anashauri wenzake umuhimu wa kufuata sheria zilizowekwa	3
		b) Kutekeleza majukumu yake kwa kuzingatia sheria na kanuni	Utekelezaji wa majukumu yake unafanyika kikamilifu kwa kuzingatia sheria na kanuni	Anatekeleza majukumu yake bila ya kuzingatia sheria na kanuni	Anatekeleza baadhi ya majukumu yake kwa kuzingatia sheria na kanuni	Anatekeleza majukumu yake yote kwa kuzingatia sheria na kanuni	Anashauri wenzake kutekeleza majukumu yao kwa kuzingatia sheria na kanuni	

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*	*Upimaji wa Viwango vya Utendaji*				*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
	3.4 Kuwa na nidhamu binafsi	a) Kuonyesha uwezo wake katika kutenda mambo yanayomuhusu	Uwezo wake katika kutenda mambo yanayomuhusu yanaonyeshwa kikamilifu	Anashindwa kuonyesha uwezo wake katika kutenda mambo yanayomuhusu kikamilifu	Anaonyesha uwezo wake katika kutenda mambo yanayomuhusu kwa kiwango kidogo	Anaonyesha uwezo wake katika kutenda mambo yanayomuhusu kikamilifu	Anahamasisha wengine kutumia uwezo wao katika kutenda mambo yanayowahusu kwa ukamilifu	9
		b) Kuonyesha tabia ya kufanya kazi bila ya usimamizi	Tabia ya kufanya kazi bila ya usimamizi inaonyeshwa ipasavyo	Anafanya kazi kwa usimamizi mkubwa	Anafanya kazi kwa usimamizi mdogo	Anafanya kazi vizuri bila ya usimamizi	Anawahamasisha wengine kufanya kazi bila ya usimamizi	
		c)Kueleza mikakati ya kufikia malengo yake ya maisha	Mikakati ya kufikia malengo yake ya maisha inaelezwa kwa ufasaha	Anaeleza matarajio yake lakini anashindwa kueleza mikakati ya kufikia malengo yake ya maisha	Anaeleza mikakati ya kufikia malengo yake ya maisha kwa kiwango kidogo	Anaeleza kwa ufasaha mikakati ya kufikia malengo yake ya maisha	Anahamasisha wenzake kuweka mikakati ya kufikia malengo yao	
		d) Kutumia uwezo wake wa utendaji kwa manufaa ya wote	Matumizi ya uwezo wake katika utendaji kwa manufaa ya wote yanafanyika ipasavyo	Anatumia uwezo wake katika utendaji kwa manufaa binafsi	Anatumia uwezo wake wa utendaji kwa manufaa ya wote kwa baadhi ya shughuli	Anatumia uwezo wake wa utendaji kwa manufaa ya wote ipasavyo	Anahamasisha wenzake kutumia uwezo wao katika utendaji na kuwasaidia wengine	

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*	*Upimaji wa Viwango vya Utendaji*				*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
		e) Kujifunza kutokana na makosa	Ujifunzaji kutokana na makosa unafanyika kwa usahihi	Anashindwa kujifunza kutokana na makosa	Anajifunza kutokana na makosa na kurekebisha baadhi ya makosa	Anajifunza kutokana na makosa kwa kufanya vizuri zaidi	Anawashauri wengine kujifunza kutokana na makosa ili kufanya vizuri zaidi	
	3.5 Kushirikiana katika kutekeleza majukumu ya nyumbani na shuleni	a)Kushirikiana na wenzake katika kufanya shughuli za nyumbani na shuleni	Ushirikiano na wenzake katika kufanya shughuli za nyumbani na shuleni unafanyika kikamilifu	Anashindwa kushirikiana na wenzake katika kufanya shughuli za nyumbani na shuleni	Anashirikiana na wenzake katika kufanya baadhi ya shughuli za nyumbani na shuleni	Anashirikiana na wenzake kikamilifu katika kufanya shughuli za nyumbani na shuleni	Anashiriki kaka-milifu na kuwa-hamasisha wenzake kufanya shughuli za nyumbani na shuleni	5
		b) Kubuni shughuli zenye kuleta maendeleo ya familia	Shughuli zenye kuleta maendeleo ya familia yake zinabuniwa ipasavyo	Anashindwa kubuni shughuli zinazoleta maendeleo katika familia yake	Anabuni shughuli chache zenye kuleta maendeleo katika familia yake	Anabuni shughuli zenye kuleta maendeleo katika familia ipasavyo	Anashauri wenzake kusaidia familia zao kwa kubuni shughuli zenye kuleta maendeleo katika familia	
		c) Kushiriki katika shughuli za maendeleo ya jamii	Ushiriki wake katika shughuli za maendeleo ya jamii unafanyika kikamilifu	Anashindwa kushiriki katika shughuli za maendeleo ya jamii ipasavyo	Anashiriki katika baadhi ya shughuli za maendeleo ya jamii	Anashiriki katika shughuli za maendeleo ya jamii ipasavyo	Anashauri wenzake kushiriki katika shughuli za maendeleo ya jamii	

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*	*Upimaji wa Viwango vya Utendaji*				*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
4.Kuwa mstahimlivu	4.1Kuvumilia katika maisha ya kila siku	a)Kutambua changamoto za kimaisha na kueleza namna ya kuzitatua	Changamoto za kimaisha zinatambuliwa ipasavyo na maelezo juu ya utatuzi wake yanatolewa kwa ufasaha	Anatambua changamoto chache za kimaisha na anashindwa kueleza namna ya kuzitatua	Anatambua changamoto za kimaisha na kueleza namna anavyokabiliana na baadhi ya changamoto hizo	Anatambua changamoto mbalimbali za kimaisha na kueleza namna ya kuzitatua changamoto hizo kwa ufasaha	Anawasaidia wenzake kutambua changamoto za kimaisha na namna ya kukabiliana nazo	7
		b) Kufafanua athari za kimwili, kiafya na kisaikolojia zinazotokana na kushindwa kutatua changamoto za kimaisha	Athari za kimwili, kiafya na kisaikolojia zinazotokana na changamoto za kimaisha zinafafanuliwa kwa ufasaha	Anashindwa kufafanua athari chache za kimwili, kiafya na kisaikolojia zinazotokana na changamoto za kimaisha	Anafafanua athari za kimwili, kiafya na kisaikolojia zinazotokana na changamoto za kimaisha kwa kiwango kidogo	Anafafanua athari za kimwili, kiafya na kisaikolojia zinazotokana na changamoto za kimaisha kwa ufasaha	Anawashirikisha wenzake katika kufafanua athari za kimwili, kiafya na kisaikolojia zinazotokana na changamoto za kimaisha	
		c) Kutenda matendo ya uvumilivu katika kukabiliana na changamoto za maisha ya kila siku	Matendo ya uvumilivu katika kukabiliana na changamoto za maisha ya kila siku yanatendwa ipasavyo	Anashindwa kutenda matendo ya uvumilivu katika kukabiliana na changamoto za maisha yake ya kila siku	Anatenda baadhi ya matendo ya uvumilivu katika kukabiliana na changamoto za maisha ya kila siku	Anatenda matendo ya uvumilivu katika kukabiliana na changamoto za maisha ya kila siku ipasavyo	Anawashauri wenzake kutenda matendo ya uvumilivu katika kukabiliana na changamoto za maisha	

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*	*Upimaji wa Viwango vya Utendaji*				*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
		d)Kutumia uzoefu wa watu tofauti katika kushughulikia changamoto za kimaisha	Uzoefu wa watu tofauti katika kushughulikia changamoto za kimaisha unatumika ipasavyo	Hatumii uzoefu wa watu tofauti katika kushughulikia changamoto za kimaisha	Anatumia uzoefu wa watu wachache katika kushughulikia changamoto za kimaisha	Anatumia uzoefu wa watu tofauti katika kushughulikia changamoto za kimaisha ipasavyo	Anahamasisha wenzake kutumia uzoefu wa watu tofauti katika kushughulikia changamoto za kimaisha	
	4.2Kufikia malengo aliyojiwekea kwa kuwa na mtazamo chanya	a)Kujiwekea malengo ya utekelezaji na mikakati ya utekelezaji	Malengo ya utekelezaji na mikakati ya utekelezaji yanawekwa kwa ufasaha	Hawezi kujiwekea malengo na mikakati ya utekelezaji	Anaweza kujiwekea malengo ya utekelezaji bila mikakati ya utekelezaji	Anaweza kujiwekea malengo ya utekelezaji na mikakati ya utekelezaji kwa ufasaha	Anajiwekea malengo na kutathimini utekelezaji wa malengo hayo	7
		b)Kutathimini utekelezaji wa malengo katika kiwango kilichotarajiwa	Utekelezaji wa malengo katika kiwango kilichotarajiwa unatathiminiwa kikamilifu	Anashindwa kutathimini utekelezaji wa malengo katika kiwango kilichotarajiwa	Anatathmini kwa kiwango kidogo utekelezaji wa malengo katika kiwango kilichotarajiwa	Anatathimini kikamilifu utekelezaji wa malengo katika kiwango kilichotarajiwa	Anawashauri wenzake kutathmini utekelezaji wa malengo yaliyotarajiwa	
		d)Kufafanua njia za kutafuta ufumbuzi wa utekelezaji wa malengo	Njia za ufumbuzi wa utekelezaji wa malengo zinafafanuliwa kwa ufasaha	Anaweza kubaini njia za kutafuta ufumbuzi wa utekelezaji wa malengo	Anaweza kueleza njia za kutafuta ufumbuzi wa utekelezaji wa malengo kwa makosa machache	Anafafanua njia za kutafuta ufumbuzi wa utekelezaji wa malengo kwa ufasaha	Anasaidia wenzake kuelewa njia za kutafuta ufumbuzi wa utekelezaji wa malengo	

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*	*Upimaji wa Viwango vya Utendaji*				*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
	4.3 Kujifunza kwa kuchanganua mambo kiyakinifu	a) Kuhoji mambo au matukio yanayotokea ili kujiongezea maarifa	Mambo au matukio yanayotokea yanahojiwa kikamilifu ili kujiongezea maarifa	Hawezi kuhoji mambo au matukio yanayotokea ili kujiongezea maarifa	Anaweza kuhoji baadhi ya mambo au matukio yanayotokea ili kujiongezea maarifa	Anaweza kuhoji mambo au matukio yanayotokea kikamilifu ili kujiongezea maarifa	Anashirikiana wenzake kuhoji mambo au matukio yanayotokea ili kujiongezea maarifa	7
		b) Kuonyesha tabia ya kufanya ulinganifu juu ya anachokijua katika kujifunza	Tabia ya kufanya ulinganifu juu ya anachokijua katika kujifunza inaonyeshwa ipasavyo	Anashindwa kuonyesha tabia ya kufanya ulinganifu juu ya anachokijua katika kujifunza	Anaonyesha tabia ya kufanya ulinganifu juu ya anachokijua katika kujifunza kwa kiwango kidogo	Anaonyesha tabia ya kufanya ulinganifu juu ya anachokijua katika kujifunza ipasavyo	Anajifunza kwa kulinganisha na kile anachokijua	
		c)Kutathimini utendaji wake shuleni na nyumbani na kuboresha utendaji	Utendaji wake shuleni na nyumbani unatathiminiwa na uboreshaji kufanyika ipasavyo	Hatathimini utendaji wake shuleni na nyumbani hivyo anashindwa kuboresha utendaji	Anatathimini utendaji wake shuleni na nyumbani na kuboresha utendaji kwa kiwango kidogo	Anatathimini utendaji wake shuleni na nyumbani na kuboresha utendaji ipasavyo	Anawafanyia tathimini wenzake na kuwashauri kuboresha utendaji wao	
		d)Kuzingatia maadili wakati wa kutafuta maarifa kwenye mitandao	Maadili wakati wa kutafuta maarifa kwenye mitandao yanazingatiwa ipasavyo	Hazingatii maadili wakati wa kutafuta maarifa kwenye mitandao	Anazingatia maadili wakati wa kutafuta maarifa kwenye mitandao kwa kiwango kidogo	Anazingatia maadili wakati wa kutafuta maarifa kwenye mitandao ipasavyo	Anahamasisha wenzake kuzingatia maadili katika kutafuta maarifa kwenye mitandao	

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*	*Upimaji wa Viwango vya Utendaji*				*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
5. Kuwa mwadilifu	5.1Kuaminika katika jamii	a) Kuzingatia makubaliano katika kutekeleza shughuli mbalimbali	Makubaliano katika kutekeleza shughuli mbalimbali yanazingatiwa ipasavyo	Anashindwa kuzingatia makubaliano katika kutekeleza shughuli	Anazingatia makubaliano katika kutekeleza baadhi ya shughuli	Anazingatia makubaliano katika kutekeleza shughuli mbalimbali ipasavyo	Anawashauri wenzake kuzingatia makubaliano katika kutekeleza shughuli mbalimbali	5
		b) Kutekeleza maagizo na maelekezo anayopewa	Maagizo na maelekezo yanatekelezwa kwa usahihi	Anashindwa kutekeleza maagizo na maelekezo anayopewa	Anatekeleza baadhi ya maagizo na maelekezo anayopewa	Anatekeleza maagizo na maelekezo anayopewa kwa usahihi	Anawahimiza wenzake kutekeleza maagizo na maelekezo anayopewa	
		c)Kutunza mali aliyokabidhiwa kwa uangalifu	Mali aliyokabidhiwa inatunzwa kwa uangalifu mzuri	Hatunzi mali aliyokabidhiwa	Anatunza mali aliyokabidhiwa kwa uangalifu mdogo	Anatunza mali aliyokabidhiwa kwa uangalifu mzuri	Anatunza mali aliyokabidhiwa kwa kuchukua tahadhari ya hali ya juu	
	5.2 Kutimiza majukumu yake kwa uwazi na ukweli	a) Kueleza faida za kuwa mkweli katika maisha ya kila siku	Faida za kuwa mkweli katika maisha ya kila siku zinaelezwa kwa usahihi	Anabainisha faida za kuwa mkweli	Anaeleza faida za kuwa mkweli katika maisha ya kila siku	Anaeleza faida za kuwa mkweli katika maisha ya kila siku kwa usahihi kwa kutoa mifano halisia	Anashauri wenzake kuwa wakweli katika maisha ya kila siku	7
		b)Kutambua athari za uongo katika maisha ya kila siku	Athari za uongo katika maisha ya kila siku zinatambuliwa kwa usahihi	Anatambua athari za uongo katika maisha ya kila siku kwa kukosea	Anatambua baadhi ya athari za uongo katika maisha ya kila siku	Anatambua athari za uongo katika maisha ya kila siku kwa usahihi	Anatambua athari za uongo na kushauri wenzake kujiepusha na uongo katika maisha ya kila siku	

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*	*Upimaji wa Viwango vya Utendaji*				*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
		c)Kuweka bayana mipango na utekelezaji wa majukumu yake ya shuleni na nyumbani	Mipango ya utekelezaji wa majukumu yake ya shuleni na nyumbani inawekwa bayana kama ilivyokusudiwa	Haweki bayana mipango ya utekelezaji wa majukumu yake shuleni ya na nyumbani	Anaweka bayana baadhi ya mipango na utekelezaji wa majukumu yake ya shuleni na nyumbani	Anaweka bayana mipango na utekelezaji wa majukumu yake ya shuleni na nyumbani kama inavyokusudiwa	Anaeleza faida ya kuweka bayana mipango na utekelezaji wa majukumu yake ya shuleni na nyumbani	
		d)Kueleza athari za tabia ya unafiki katika maisha ya kila siku	Athari za tabia ya unafiki katika maisha ya kila siku zinaelezwa kwa ufasaha	Anashindwa kueleza athari za tabia ya unafiki katika maisha kila siku	Anaeleza athari za tabia ya unafiki katika maisha ya kila siku bila ufasaha	Anaeleza athari za tabia ya unafiki katika maisha ya kila siku kwa ufasaha	Anashauri wenzake kujiepusha na tabia ya unafiki katika maisha yao	
	5.3Kusimamia haki	a)Kutetea haki zake na za wengine bila ubaguzi	Utetezi wa haki zake na haki za wengine bila ubaguzi unafanyika ipasavyo	Hawezi kutetea haki zake na haki za wengine	Anaweza kutetea haki zake za msingi na haki chache za wengine bila ubaguzi	Anaweza kutetea haki zake na haki za wengine bila ubaguzi	Anahamasisha wenzake kutetea haki zao na za wengine bila ubaguzi	10
		b)Kutoa taarifa ya ukiukwaji wa haki za binadamu kwa mamlaka husika	Taarifa ya ukiukwaji wa haki za binadamu kwa mamlaka husika unatolewa ipasavyo	Anashindwa kutoa taarifa ya ukiukwaji wa haki za binadamu kwa mamlaka husika	Anatoa taarifa ya ukiukwaji wa haki za binadamu mara chache kwa mamlaka husika	Anatoa taarifa ya ukiukwaji wa haki za binadamu kwa mamlaka husika ipasavyo	Anahamasisha watu wengine kutoa taarifa ya ukiukwaji wa haki za binadamu kwa mamlaka husika	

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*	*Upimaji wa Viwango vya Utendaji*				*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
		c)Kufafanua umuhimu wa demokrasia katika ustawi wa jamii	Umuhimu wa demokrasia katika ustawi wa jamii unaelezwa kwa ufasaha	Anashindwa kueleza umuhimu wa demokrasia katika ustawi wa jamii	Anaeleza umuhimu wa demokrasia katika ustawi wa jamii	Anafafanua umuhimu wa demokrasia katika ustawi wa jamii kwa ufasaha	Anashauri wengine kuthamini demokrasia katika jamii	
		d) Kuainisha wajibu wa vyama vya siasa katika kudumisha demokrasia nchini	Wajibu wa vyama vya siasa katika kudumisha demokrasia nchini unaainishwa kwa usahihi	Anashindwa kuainisha wajibu wa vyama vya siasa katika kudumisha demokrasia nchini	Anaainisha wajibu wa vyama vya siasa katika kudumisha demokrasia nchini kwa kiwango kidogo	Anaainisha wajibu wa vyama vya siasa katika kudumisha demokrasia nchini kwa usahihi	Anawashirikisha wenzake kuanisha wajibu wa vyama vya siasa katika kudumisha demokrasia nchini	
		e)Kutambua Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania	Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania inatambuliwa kwa usahihi	Anashindwa kutambua Katiba ya Jamhuri Muungano wa Tanzania	Anatambua vipengele vichache vilivyomo katika Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania	Anatambua Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa usahihi	Anaelimisha wenzake kutambua Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania	
		f)Kueleza aina za uraia, sifa za raia wa Tanzania na wajibu wake	Aina za uraia, sifa na wajibu wa raia unaelezwa kwa usahihi	Anashindwa kueleza aina za raia, sifa na wajibu wa raia	Anaeleza aina za uraia, sifa za raia wa Tanzania na wajibu wake kwa kiwango kidogo	Anaeleza aina za uraia, sifa za raia wa Tanzania na wajibu wake kwa usahihi	Anasaidia wenzake kutambua aina za uraia, sifa za raia wa Tanzania na wajibu wake	

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*	*Upimaji wa Viwango vya Utendaji*				*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
6.Kudumisha amani	6.1 Kuchangamana na watu wenye asili tofauti	a) Kukemea ubaguzi wa rangi, utaifa, dini, kabila au nasaba miongoni mwa jamii	Ubaguzi wa rangi, utaifa, dini, kabila au nasaba miongoni mwa jamii unakemewa ipasavyo	Anashindwa kukemea ubaguzi wa rangi, utaifa, dini, kabila au nasaba miongoni mwa jamii	Anakemea ubaguzi wa rangi, utaifa, dini, kabila au nasaba miongoni mwa jamii	Anakemea ubaguzi wa rangi, utaifa, dini, kabila au nasaba miongoni mwa jamii ipasavyo	Anahamasisha wenzake kukemea ubaguzi wa rangi, utaifa, dini, kabila au nasaba miongoni mwa jamii	5
		b) Kuthamini utu wa mtu bila kujali tofauti za asili	Utu wa mtu unathaminiwa ipasavyo bila kujali tofauti za asili	Anathamini utu wa mtu kwa kujali tofauti za asili	Anathamini utu wa mtu kwa kujali baadhi ya tofauti za asili	Anathamini utu wa mtu ipasavyo bila kujali tofauti za asili	Anashauri wenzake kuthamini utu wa mtu bila ya kujali tofauti za asili	
		c)Kueleza namna mbalimbali za kuchangamana na watu wengine	Namna mbalimbali za changamana watu wengine zinabainishwa kwa ufasaha	Anashindwa kueleza namna za kuchangamana na watu wengine	Anaeleza namna mbalimbali za kuchangamana na watu wengine bila ufasaha	Anaeleza namna mbalimbali za kuchangamana na watu wengine kwa ufasaha	Anashirikiana na wengine kubaini namna ya kuchangamana na watu wengine kwa kutoa mifano halisi	

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*	*Upimaji wa Viwango vya Utendaji*				*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
	6.2 Kuheshimu tofauti za kiutamaduni na mitazamo miongoni mwa watu wa jamii tofauti	a)Kueleza asili ya utamaduni wa kabila lake	Asili ya utamaduni wa kabila lake inaelezwa kwa usahihi	Anashindwa kueleza vitu vinavyo tambulisha utamaduni wa kabila lake	Anaeleza asili ya utamaduni wa kabila lake kwa kiwango kidogo	Anaeleza asili ya utamaduni wa kabila lake kwa usahihi	Anawasaidia wenzake kueleza asili ya utamaduni wa kabila lake na makabila mengine	5
		b) Kutambua tofauti za kiutamaduni katika jamii	Tofauti za kiutamaduni katika jamii zinatambuliwa kwa usahihi	Anatambua tofauti chache za kiutamaduni katika jamii anayoishi	Anatambua tofauti za kiutamaduni katika jamii tofauti	Anatambua tofauti za kiutamaduni katika jamii kwa usahihi	Anasaidia wengine kutambua tofauti za kiutamaduni za jamii zao	
		c) Kueleza viashiria na athari za utandawazi nchini Tanzania	Viashiria na athari za utandawazi nchini Tanzania zinaelezwa kwa ufasaha	Anabaini viashiria vya utandawazi lakini anashindwa kueleza athari za utandawazi nchini Tanzania	Anaeleza baadhi ya viashiria na athari za utandawazi nchini Tanzania	Anaeleza viashiria na athari za utandawazi nchini Tanzania kwa ufasaha	Anawaongoza wenzake kueleza viashiria na athari za utandawazi nchini Tanzania	
	6.3Kujenga urafiki mwema na mataifa mengine	a)Kueleza manufaa mbalimbali ya ushirikiano baina ya mataifa	Manufaa ya ushirikiano baina ya mataifa yanaelezwa kwa usahihi	Anataja manufaa machache ya ushirikiano baina ya mataifa	Anaeleza manufaa ya ushirikiano baina ya mataifa	Anaeleza manufaa mbalimbali ya ushirikiano baina ya mataifa kwa usahihi	Anaelimisha wengine kutambua manufaa mbalimbali ya ushirikiano baina ya mataifa	7

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*					*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
		b)Kueleza uhusiano wa kibalozi kati ya Tanzania na mataifa mengine	Uhusiano wa kibalozi kati ya Tanzania na mataifa mengine unaelezwa kwa ufasaha	Anataja mataifa ambayo nchi ya Tanzania ina uhusiano wa kibalozi	Anaeleza uhusiano wa kibalozi kati ya Tanzania na mataifa machache	Anaeleza uhusiano wa kibalozi kati ya Tanzania na mataifa mengine kwa ufasaha	Anaelimisha wenzake kuelewa uhusiano wa kibalozi kati ya Tanzania na mataifa mengine	
		c)Kutambua uhusiano wa Tanzania na jumuiya za kimataifa	Uhusiano wa Tanzania na jumuiya za kimataifa unatambuliwa kwa usahihi	Anataja jumuiya chache za kimataifa ambazo Tanzania ina uhusiano nazo	Anatambua uhusiano wa Tanzania na jumuiya za kimataifa kwa kutoa mifano michache	Anatambua uhusiano wa Tanzania na jumuiya za kimataifa kwa usahihi	Anawasaidia wengine kutambua uhusiano wa Tanzania na jumuiya za kimataifa	
		d)Kueleza malengo na kazi za jumui-ya mbalimbali za kimataifa ambazo Tanzania ni mwanachama	Malengo na kazi za jumuiya mbalimbali za kimataifa ambazo Tanzania ni mwanachama yanaelezwa kwa usahihi	Anaeleza malengo na kazi za jumuiya za kimataifa zinazofahamika kwa urahisi ambazo Tanzania ni mwanachama	Anaeleza malengo na kazi za jumuiya mbalimbali za kimataifa ambazo Tanzania ni mwanachama kwa makosa machache	Anaeleza malengo na kazi za jumuiya mbalimbali za kimataifa ambazo Tanzania ni mwanachama kwa usahihi	Anaelimisha jamii kuhusu malengo na kazi za jumuiya mbalimbali za kimataifa ambazo Tanzania ni mwanachama	

DARASA LA SITA

Umahiri utakaojengwa na mwanafunzi katika Somo la Uraia na Maadili

Umahiri Mkuu	**Umahiri Mahususi**
1.Kuheshimu jamii	1.1 Kujipenda na kuwapenda watu wengine 1.2 Kuipenda na kujivunia shule yake 1.3 Kuipenda Tanzania kwa kuenzi tunu za nchi na asili yake
2. Kuithamini jamii	2.1 Kujijali na kuwajali wengine 2.2 Kutunza mazingira na vilivyomo 2.3 Kujenga uhusiano mzuri na watu wengine katika jamii
3. Kuwa mwajibikaji	3.1 Kulinda rasilimali na maslahi ya nchi 3.2 Kusimamia majukumu yanayomhusu ya nyumbani na shuleni 3.3 Kutii sheria na kanuni katika kutekeleza majukumu yake ya kila siku 3.4 Kuwa na nidhamu binafsi 3.5 Kushirikiana katika kutekeleza majukumu ya nyumbani na shuleni
4. Kuwa mstahimilivu	4.1 Kuvumilia katika maisha ya kila siku 4.2 Kufikia malengo aliyojiwekea kwa kuwa na mtazamo chanya 4.3 Kujifunza kwa kuchanganua mambo kiyakinifu
5. Kuwa mwadilifu	5.1Kuaminika katika jamii 5.2 Kutimiza majukumu yake kwa uwazi na ukweli 5.3Kusimamia haki
6. Kudumisha amani	6.1Kuchangamana na watu wenye asili tofauti 6.2Kuheshimu tofauti za kiutamaduni na mitazamo miongoni mwa watu wa jamii mbalimbali 6.3Kujenga urafiki mwema na mataifa mengine

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*	*Upimaji wa Viwango vya Utendaji*				*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
1.Kuheshimu jamii	1.1 Kujipenda na kuwapenda watu wengine	a) Kuonyesha tabia ya kupenda kutoa msaada kwa watu wenye mahitaji mbalimbali	Tabia ya kupenda kutoa msaada kwa watu wenye mahitaji inaonyeshwa ipasavyo	Anaonyesha tabia ya kutopenda kutoa msaada kwa watu wenye mahitaji mbalimbali	Anaonyesha tabia ya kupenda kutoa msaada kwa upendeleo kwa baadhi ya watu wenye mahitaji	Anaonyesha tabia ya kupenda kutoa msaada kwa watu wenye mahitaji mbalimbali ipasavyo	Anahamasisha jamii kuonyesha tabia ya kupenda kutoa msaada kwa watu wenye mahitaji	7
		b)Kuthamini mchango wa watu wengine katika ustawi wa jamii	Mchango wa watu wengine katika ustawi wa jamii unathaminiwa kwa kiwango kinachostahili	Hathamini mchango wa watu wengine katika ustawi wa jamii	Anathamini mchango wa baadhi ya watu katika ustawi wa jamii	Anathamini mchango wa watu wengine katika ustawi wa jamii kwa kiwango kinachostahili	Anashauri wenzake kuthamini mchango wa watu wengine katika ustawi wa jamii	
		c) Kuonye-sha matendo mema na ya heshima	Matendo mema na ya heshima yanaonyeshwa kwa kiwango kinachostahili	Haonyeshi matendo mema na ya heshima	Anaonyesha matendo machache mema na ya heshima	Anaonyesha matendo mema na ya heshima kwa kiwango kinachostahili	Anashauri wenzake kuonyesha matendo mema na ya heshima	
		d) Kutenda matendo ya kujilinda na kuwalinda wengine kutokana na makundi rika hatarishi	Matendo ya kujilinda na kuwalinda wengine kutokana na makundi rika hatarishi yanatendwa kwa kiwango kinachostahili	Anatenda matendo ya kujilinda na kushindwa kuwalinda wengine kutokana na makundi rika hatarishi	Anatenda matendo ya kujilinda na kuwalinda wengine kutokana na makundi rika hatarishi	Anatenda matendo ya kujilinda na kuwalinda wengine kutokana na makundi rika hatarishi kwa kiwango kinachostahili	Anashauri wenzake kutenda matendo ya kujilinda na kuwalinda wengine kuto-kana na makundi rika hatarishi	

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*	*Upimaji wa Viwango vya Utendaji*				*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
	1.2Kuipenda na kujivunia shule yake	a)Kueleza ujumbe uliomo katika kauli mbiu na wimbo wa shule yake	Ujumbe uliomo katika kauli mbiu na wimbo wa shule yake unaelezwa kwa usahihi	Anashindwa kueleza ujumbe uliomo katika kauli mbiu ya shule yake au wimbo wa shule	Anaeleza ujumbe uliomo katika kauli mbiu na wimbo wa shule yake kwa kiwan-go kidogo	Anaeleza ujumbe uliomo katika kauli mbiu na wimbo wa shule yake kwa usahihi	Anaelimisha wengine kuhusu ujumbe uliomo katika kauli mbiu na wimbo wa shule yake	3
		b)Kutunga nyimbo/ ngonjera/ mashairi ya kuisifu shule yake	Nyimbo/ ngonjera/ mashairi ya kuisifu shule yake yanatungwa kwa ufasaha	Anashindwa kutunga beti za wimbo, ngonjera za kuisifu shule yake	Anatunga nyimbo/ngonjera/ mashairi ya kuisifu shule yake bila ya kuzingatia kanuni za uandishi	Anatunga nyimbo/ ngonjera/ mashairi ya kuisifu shule yake kwa ufasaha	Anawaelekeza wenzake kutunga nyimbo/ngonjera/ mashairi ya kuisifu shule yake	
	1.3Kuipenda Tanzania kwakuenzi tunu mbalimbali za nchi na asili yake	a) Kufafanua njia mbalimbali za kuitangaza nchi yake ya Tanzania	Njia mbalimbali za kuitangaza nchi yake zinafafanuliwa ipasavyo	Anataja baadhi ya njia za kuitangaza nchi yake ya Tanzania	Anaeleza njia mbalimbali za kuitangaza nchi yake ya Tanzania	Anafafanua njia mbalimbali za kuitangaza nchi yake ipasavyo	Anawaongoza wengine kufafanua njia mbalimbali za kuitangaza nchi yao	9

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*					*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
		b) Kueleza umuhimu wa tunu za Taifa	Umuhimu wa tunu za Taifa unaelezwa kwa ufasaha	Anataja baadhi ya tunu za Taifa	Anaeleza umuhimu wa tunu za Taifa kwa kiwango kidogo	Anaeleza umuhimu wa tunu za Taifa kwa ufasaha	Anasaidia wenzake kutambua umuhimu wa tunu za Taifa kwa kutumia mifano	
		c) Kubainisha muundo wa serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania	Muundo wa serikali ya Tanzania unabainishwa kwa kufuata mpangilio na kwa usahihi	Anashindwa kubainisha muundo wa serikali ya Tanzania	Anabainisha muundo wa serikali ya Tanzania bila ya kufuata mpangilio	Anabainisha muundo wa serikali ya Tanzania kwa usahihi na kufuata mpangilio wake	Anasaidia wenzake kubainisha muundo wa serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania	
		d) Kueleza dhamira ya sikukuu za kitaifa.	Dhamira ya sikukuu za kitaifa inaelezwa kwa ufasaha	Anashindwa kueleza dhamira ya baadhi ya sikukuu za kitaifa	Anaeleza dhamira ya baadhi ya sikukuu za kitaifa bila ufasaha	Anaeleza dhamira ya sikukuu za kitaifa kwa ufasaha	Anashirikiana na wenzake kueleza dhamira ya sikukuu za kitaifa	
		e)Kufafanua jinsi demokrasia inavyotumika nchini	Matumizi ya demokrasia nchini yanafafanuliwa kwa ufasaha kwa mifano	Anashindwa kueleza matumizi ya demokrasia inavyotumika nchini	Anaeleza matumizi ya demokrasia inavyotumika nchini	Anafafanua jinsi demokrasia inavyotumika nchini kwa ufasaha kwa kutoa mifano	Anaelimisha jamii kuhusu matumizi ya demokrasia nchini	

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*					*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
2. Kuthamini jamii	2.1 Kujijali na kuwajali wengine	a)Kukemea vitendo vinavyoweza kuhatarisha ustawi wa jamii	Vitendo vinavyoweza kuhatarisha ustawi wa jamii vinakemewa ipasavyo	Anashindwa kukemea vitendo vinavyoweza kuhatarisha ustawi wa jamii	Anakemea baadhi ya vitendo vinavyoweza kuhatarisha ustawi wa jamii	Anakemea vitendo vinavyoweza kuhatarisha ustawi wa jamii ipasavyo	Anahamasisha wenzake kukemea vitendo vinavyoweza kuhatarisha ustawi wa jamii	9
		b)Kufanya vitendo vinavyo wavutia wenzake kujiepusha na tabia hatarishi	Vitendo vinavyo wavutia wenzake kujiepusha na tabia hatarishi vinafanyika ipasavyo	Anashindwa kufanya vitendo vinavyowavutia wenzake kujiepusha na tabia hatarishi	Anafanya baadhi ya vitendo vinavyowavutia wenzake kujiepusha na tabia hatarishi	Anafanya vitendo vinavyo wavutia wenzake kujiepusha na tabia hatarishi ipasavyo	Anashauri wengine kufanya vitendo vitakavyosaidia jamii kujiepusha na tabia hatarishi	
		c)Kuomba ushauri nasaha pale inapohitajika	Ushauri nasaha unaombwa pale inapohitajika kikamilifu	Anashindwa kuomba ushauri nasaha pale inapohitajika	Anaomba ushauri nasaha mara chache pale inapohitajika	Anaomba ushauri nasaha pale inapohitajika kikamilifu	Anashauri wengine kuomba ushauri nasaha pale inapohitajika	

Umahiri Mkuu	***Umahiri Mahususi***	***Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi***	***Vigezo vya Upimaji***					***Idadi ya Vipindi***
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	***Utendaji wastani wa Mwanafunzi***	***Utendaji mzuri wa Mwanafunzi***	***Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi***	
		d)Kuwatanguli za watu wenye uhitaji wa haraka kupata huduma	Watu wenye uhitaji wa haraka wanatangulizwa kupata huduma ipasavyo	Anashindwa kuwatanguliza watu wenye uhitaji wa haraka kupata huduma	Anawatanguliza baadhi ya watu anaowafahamu wenye uhitaji wa haraka kupata huduma	Anawatanguliza watu wote wenye uhitaji wa haraka kupata huduma ipasavyo	Anaelimisha wenzake juu ya umuhimu wa kuwatanguliza watu wenye uhitaji wa haraka kupata huduma	
		e)Kutenda matendo yanayoonyesha usawa	Matendo yanayoonyesha usawa katika maisha yanatendwa ipasavyo	Anashindwa kutenda matendo yanayoonyesha usawa	Anatenda matendo machache yanayoonyesha usawa	Anatenda matendo yanayoonyesha usawa ipasavyo	Anahamasisha wenzake kutendo matendo yanayoonyesha usawa	
	2.2 Kutunza mazingira na vilivyomo	a)Kufafanua njia bora za kuzuia uharibifu wa mazingira	Njia bora za kuzuia uharibifu wa mazingira zinafafanuliwa kwa ufasaha	Anataja njia za kuzuia uharibifu wa mazingira	Anaeleza baadhi ya njia bora za kuzuia uharibifu wa mazingira	Anafafanua njia za kuzuia uharibifu wa mazingira kwa ufasaha	Anasaidia wenzake kufafanua njia bora za kuzuia uharibifu wa mazingira	3
		b)Kukemea ukiukwaji wa sheria zinazolinda mazingira	Ukiukwaji wa sheria zinazolinda mazingira unakemewa ipasavyo	Anashindwa kukemea ukiukwaji wa sheria zinazolinda mazingira	Anakemea baadhi ya matendo yanayokiuka sheria zinazolinda mazingira	Anakemea ukiukwaji wa sheria zinazolinda mazingira ipasavyo	Anahamasisha jamii kukemea ukiukwaji wa sheria zinazolinda mazingira	

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*	*Upimaji wa Viwango vya Utendaji*				*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
	2.3 Kujenga uhusiano mzuri na watu wengine katika jamii	a)Kueleza vitendo vinavyoashiria uvunjifu wa maelewano katika jamii	Vitendo vinavyoashiria uvunjifu wa maelewano katika jamii vinaelezwa kwa usahihi	Anataja vitendo vinavyoashiria uvunjifu wa maelewano katika jamii	Anaeleza baadhi ya vitendo vinavyoashiria uvunjifu wa maelewano kwa kiasi kidogo	Anabaini vitendo vinavyoashiria uvunjifu wa maelewano kwa usahihi	Anaeleza vitendo vinavyoashiria uvunjifu wa maelewano na umuhimu wa kuwa na uhusiano mzuri katika jamii	5
		b)Kufanya vitendo vinavyodumisha urafiki mwema na wenzake	Vitendo vinavyodumisha urafiki mwema vinafanyika ipasavyo	Hafanyi vitendo vinavyodumisha urafiki mwema	Anafanya baadhi ya vitendo vinavyodumisha urafiki mwema	Anafanya vitendo vinavyodumisha urafiki mwema na wenzake ipasavyo	Anashauri wenzake kufanya vitendo vitakavyodumisha urafiki mwema	
		c)Kutatua migogoro miongoni mwa wanafunzi wenzake	Migogoro miongoni mwa wanafunzi wenzake inatatuliwa kikamilifu	Anashindwa kutatua migogoro miongoni mwa wanafunzi wenzake	Anatatua baadhi ya migogoro miongoni mwa wanafunzi wenzake	Anatatua migogoro miongoni mwa wanafunzi wenzake kikamilifu	Anahamasisha wenzake kujiepusha na migogoro	

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*	*Upimaji wa Viwango vya Utendaji*				*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
3.Kuwa mwajibikaji	3.1Kulinda rasilimali na maslahi ya nchi	a)Kutumia vipaji na uwezo wake kubuni shughuli zenye kuleta mae ndeleo	Ubunifu wa shughuli zenye kuleta maendeleo unafanyika ipasavyo	Anashindwa kutumia uwezo wake kubuni shughuli zenye kuleta maendeleo	Anatumia vipaji na uwezo wake kubuni shughuli chache zenye kuleta maendeleo	Anatumia vipaji na uwezo wake kubuni shughuli zenye kuleta maendeleo ipasavyo	Anashirikiana na wengine ili kukuza vipaji na uwezo wao katika kubuni shughuli zenye kuleta maendeleo	7
		b)Kubaini njia za kupambana na matumizi mabaya ya mali ya umma	Njia za kupambana na matumizi mabaya ya mali ya umma zinabainishwa ipasavyo	Anashindwa kubainisha njia za kupambana na matumizi mabaya ya mali ya umma	Anabaini njia chache za kupambana na matumizi mabaya ya mali ya umma	Anabaini njia za kupambana na matumizi mabaya ya mali ya umma	Anaishauri jamii njia za kupambana na matumizi mabaya ya mali ya umma	
		c)Kufanya vitendo vya kulinda usalama wa taifa	Vitendo vya kulinda usalama wa taifa vinafanywa kikamilifu	Anashindwa kufanya vitendo vya kulinda usalama wa taifa	Anafanya baadhi ya vitendo vya kulinda usalama wa taifa	Anafanya vitendo vya kulinda usalama wa taifa kikamilifu	Anashirikiana na wengine kufanya vitendo vya kulinda usalama wa taifa	

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*	*Upimaji wa Viwango vya Utendaji*				*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
		d)Kupambanua sifa za kiongozi anayefaa kuchaguliwa katika ngazi ya Taifa	Sifa za kiongozi anayefaa kuchaguliwa katika ngazi ya taifa zinapambanuliwa kwa ufasaha	Anataja sifa za kiongozi anayefaa kuchaguliwa katika ngazi ya Taifa	Anaeleza sifa chache za kiongozi anayefaa kuchaguliwa katika ngazi ya Taifa	Anapambanua sifa za kiongozi anayefaa kuchaguliwa katika ngazi ya Taifa kwa ufasaha	Anawasaidia wengine kupambanua sifa za kiongozi anayefaa kuchaguliwa katika ngazi ya Taifa	
	3.2 Kusimamia majukumu yanayomhusu ya nyumbani na shuleni	a) Kutambua majukumu ya kiongozi katika ngazi ya shule na familia	Majukumu ya kiongozi katika ngazi ya shule na familia yanatambuliwa ipasavyo	Anataja majukumu ya kiongozi katika ngazi ya familia na majukumu yake ya shuleni	Anaeleza majukumu yake kama kiongozi katika ngazi ya shule na familia	Anatambua majukumu ya kiongozi katika ngazi ya shule na familia ipasavyo	Anasaidia wengine kutambua majukumu ya kiongozi shuleni na katika familia	5
		b)Kubaini njia mbadala za kutatua matatizo	Njia mbadala za kutatua matatizo zinabainishwa kwa usahihi	Anashindwa kubaini njia mbadala za kutatua matatizo	Anabaini njia chache za kutatua matatizo	Anabaini njia mbadala za kutatua matatizo kwa usahihi	Anasaidia wenzake kubaini njia mbadala za kutatua matatizo yao	
		c)Kupendekeza njia za uboreshaji utendaji wa kazi	Njia za kuboresha utendaji wa kazi zinapendekezwa kwa ufasaha	Anashindwa kupendekeza njia za uboreshaji utendaji wa kazi	Anapendekeza njia za uboreshaji utendaji wa kazi bila ufasaha	Anapendekeza njia za uboreshaji utendaji wa kazi kwa ufasaha	Anasaidia wenzake kupendekeza njia za uboreshaji utendaji wa kazi	

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*	*Upimaji wa Viwango vya Utendaji*				*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
	3.3 Kutii sheria na kanuni katika kutekeleza majukumu yake ya kila siku	a)Kutambua sheria na kanuni za nchi na kuzifuata	Sheria na kanuni za nchi zinatambuliwa na kufuatwa kikamilifu	Hatambui sheria na kanuni za nchi	Anatambua sheria na kanuni chache za nchi na kuzifuata	Anatambua sheria na kanuni za nchi na kuzifuata kikamilifu	Anatambua sheria na kanuni za nchi na kuwahamasisha wengine kuzitambua na kuzifuata	7
		b)Kuoanisha utekelezaji wa sheria na kanuni katika maisha	Utekelezaji wa sheria na kanuni katika maisha unaoanishwa kwa usahihi	Anashindwa kuoanisha sheria na kanuni na utekelezaji wake katika maisha	Anaelezea utekelezaji wa sheria na kanuni katika maisha	Anaoanisha utekelezaji wa sheria na kanuni katika maisha kwa usahihi	Anahamasisha wenzake ili kuoanisha utekelezaji wa sheria na kanuni katika maisha yao	
		c)Kuhoji sheria na kanuni zinazotumika	Sheria na kanuni zinazotumika zinahojiwa ipasavyo	Anashindwa kuhoji sheria na kanuni zinazotumika	Anahoji sheria na kanuni chache zinazotumika	Anahoji sheria na kanuni zinazotumika ipasavyo	Anashirikiana na wenzake kuhoji sheria na kanuni zinazotumika kwa manufaa yao	
		d)Kutathimini hatua zinazochukuliwa kudhibiti uvunjifu wa sheria na kanuni shuleni	Hatua zinazochukuliwa kudhibiti uvunjifu wa sheria na kanuni shuleni zinatathiminiwa ipasavyo	Anataja hatua zinazochukuliwa kudhibiti uvunjifu wa sheria na kanuni shuleni	Anaeleza hatua zinazochukuliwa kudhibiti uvunjifu wa sheria na kanuni shuleni	Anatathimini hatua zinazo chukuliwa kudhibiti uvunjifu wa sheria na kanuni shuleni ipasavyo	Anawaongoza wengine kutathimini hatua zinazochukuliwa kudhibiti uvunjifu wa sheria na kanuni shuleni	
	3.4 Kuwa na nidhamu binafsi	a)Kubainisha vipaumbele vyake na kuvizingatia	Vipaumbele vyake vinabainishwa na kuzingatiwa kikamilifu	Anashindwa kubainisha vipaumbele vyake	Anabainisha vipaumbele vyake na kuvizingatia kwa kiwango kidogo	Anabainisha vipaumbele vyake na kuvizingatia kikamilifu	Anawasaidia wengine kubainisha vipaumbele vyao na kuvizingatia	5

Umahiri Mkuu	Umahiri Mahususi	Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi	Vigezo vya Upimaji	Upimaji wa Viwango vya Utendaji				Idadi ya Vipindi
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	Utendaji wastani wa Mwanafunzi	Utendaji mzuri wa Mwanafunzi	Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi	
		b)Kutetea msimamo wake kwa hoja	Msimamo wake kwa hoja unatetewa ipasavyo	Anashindwa kutetea msimamo wake kwa hoja	Anatetea msimamo wake bila ya hoja	Anatetea msimamo wake kwa hoja ipasavyo	Anawaongoza wenzake kutetea msimamo wao kwa hoja	
		c)Kufanya maamuzi kwa wakati katika kutekeleza majukumu	Maamuzi kutekeleza majukumu yanafanyika kwa wakati ipasavyo	Anashindwa kufanya maamuzi kwa wakati katika kutekeleza majukumu	Anafanya maamuzi kwa wakati katika kutekeleza majukumu machache tu	Anafanya maamuzi kwa wakati katika kutekeleza majukumu yake yote ipasavyo	Anaelimisha wenzake umuhimu wa kuzingatia muda katika kufanya mamuzi	
	3.5 Kushirikiana katika kutekeleza majukumu ya nyumbani na shuleni	a)Kutambua faida za kushirikisha watu wengine na hasara za kutoshirikisha wengine katika utekelezaji wa majukumu	Faida za kushirikisha watu wengine na hasara za kuto washirikisha katika kutekeleza majukumu zinatambuliwa ipasavyo	Anataja faida za kushirikisha watu wengine katika kutekeleza majukumu lakini hatambui hasara za kutowashirikisha	Anaeleza faida chache za kushirikisha watu wengine na hasara za kutowashirikisha katika utekeleza-ji wa majukumu	Anatambua faida za kushirikisha watu wengine katika utekelezaji wa majukumu na hasara za kutowashirikisha ipasavyo	Anashauri wenzake kushirikisha watu wengine katika kutekeleza majukumu yao mbalimbali	3
		b)Kushirikiana na wanajamii katika shughuli za kimaendeleo	Ushirikiano na wanajamii katika shughuli za kimaendeleo unafanyika kikamilifu	Anashirikiana na familia yake katika shughuli za nyumbani tu	Anashirikiana na wanajamii katika shughuli chache za kimaendeleo	Anashirikiana na wanajamii katika shughuli za kimaendeleo kikamilifu	Anawahamasisha wanajamii kushiriki katika shughuli za kimaendeleo	

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*	*Upimaji wa Viwango vya Utendaji*				*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
4. Kuwa mstahimilivu	4.1 Kuvumilia katika maisha ya kila siku.	a)Kufanya matendo yaliyo ndani ya uwezo wake kuhimili changamoto inayomkabili	Matendo yaliyo ndani ya uwezo wake ili kuhimili changamoto inayomkabili yanafanyika kikamilifu	Anafahamu matendo ya kuhimili changamoto inayomkabili lakini hayafanyi	Anafanya baadhi ya matendo yaliyo ndani ya uwezo wake ili kuhimili changamoto inayomkabili	Anafanya matendo yaliyo ndani ya uwezo wake ili kuhimili changamoto inayomkabili kikamilifu	Anawasaidia wenzake kuhimili changamoto zinazowakabili	5
		b)Kuhamasisha wengine kukabiliana na changamoto za kimaisha kwa kutumia uzoefu wake	Watu mbalimbali katika kukabiliana na changamoto za kimaisha wanahamasi shwa ipasavyo	Anashindwa kutumia uzoefu wake kuhamasisha wengine kukabiliana nazo	Anahamasisha watu wachache anaowafahamu kukabiliana na changamoto mbalimbali za kimaisha kwa kutumia uzoefu wake kwa	Anahamasisha watu kukabiliana na changamoto za kimaisha kwa kutumia uzoefu wake	Anasaidia wenzake kukabiliana na changamoto za kimaisha kwa kutumia uzoefu wake	
		c)Kuonyesha tabia ya kuishi kwa matumaini na kukiri ushindi dhidi ya mabadiliko	Tabia ya kuishi kwa matumaini na kukiri ushindi dhidi ya mabadiliko inaonyeshwa ipasavyo	Haonyeshi tabia ya kuishi kwa matumaini lakini pia anashindwa kukiri ushindi dhidi ya mabadiliko	Anaonyesha tabia ya kuishi kwa matumaini lakini anashindwa kukiri ushindi dhidi ya mabadiliko	Anaonyesha tabia ya kuishi kwa matumaini na kukiri ushindi dhidi ya mabadiliko ipasavyo	Anawahamasisha wenzake kuonyesha tabia ya kuishi kwa matumaini na kukiri ushindi dhidi ya mabadiliko	

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*	*Upimaji wa Viwango vya Utendaji*				*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
	4.2Kufikia malengo aliyojiwekea kwa kuwa na mtazamo chanya	a) Kuonyesha tabia ya uthubutu na kuwa na matumaini katika kufikia malengo aliyojiwekea	Tabia ya uthubutu na matumaini katika kufikia malengo aliyojiwekea inaonyeshwa kikamilifu	Haonyeshi tabia ya uthubutu na matumaini katika kufikia malengo aliyojiwekea	Anaonyesha tabia ya uthubutu na matumaini katika kufikia malengo machache	Anaonyesha tabia ya uthubutu na matumaini katika kufikia malengo aliyojiwekea kikamilifu	Anaonyesha tabia ya uthubutu mara zote na kuwasaidia wengine kuwa na matumaini ili kufikia malengo yao	7
		b)Kupanga mpango mkakati unaotekelezeka katika kufikia malengo	Mpango mkakati unaotekelezeka katika kufikia malengo unapangwa kwa ufasaha	Anashindwa kupanga mpango mkakati unaotekelezeka katika kufikia malengo	Anapanga mpango mkakati unaotekelezeka katika kufikia baadhi ya malengo yake	Anapanga mpan-go mkakati unaotekelezeka kwa ufasaha katika kufikia malengo	Anapanga mpango mkakati unaotekelezeka katika kufikia malengo na kuwaongoza wengine kufikia malengo yao	
		c)Kuonyesha tabia ya kujifunza na kutenda kwa kutumia uzoefu wa wengine katika kufikia malengo	Tabia ya kujifunza na kutenda kwa kutumia uzoefu wa wengine katika kufikia malengo inaonyeshwa ipasavyo	Haonyeshi tabia ya kujifunza na kutenda kwa kutumia uzoefu wa wengine	Anaonyesha tabia ya kujifunza na kutenda baadhi ya mambo kwa kutumia uzoefu wa wengine katika kufikia malengo	Anaonyesha tabia ya kujifunza na kutenda kwa kutumia uzoefu wa wengine katika kufikia malengo ipasavyo	Anajifunza na kushirikisha wengine na anafanikiwa mambo mengi kwa kutumia uzoefu wa wengine katika kufikia malengo	
		d)Kuboresha utendaji katika kufikia malengo aliyojiwekea	Utendaji katika kufikia malengo aliyojiwekea unaboreshwa ipasavyo	Haboreshi utendaji katika kufikia malengo aliyojiwekea	Anaboresha utendaji katika kufikia baadhi ya malengo aliyojiwekea	Anaboresha utendaji katika kufikia malengo aliyojiwekea ipasavyo	Anawasaidia wenzake kuboresha utendaji wao na kufikia malengo waliojiwekea	

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*	*Upimaji wa Viwango vya Utendaji*				*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
	4.3 Kujifunza kwa kuchanganua mambo kiyakinifu	a)Kudadisi kwa kutumia mazingira	Vitendo vya kudadisi kwa kutumia mazingira vinafanywa ipasavyo	Anashindwa kudadisi kwa kutumia mazingira	Anadadisi mara chache kwa kutumia mazingira	Anadadisi kwa kutumia mazingira ipasavyo	Anawasaidia wengine kujenga uwezo wa kudadisi kwa kutumia mazingira	5
		b)Kutathimini uwezo wake katika kujifunza na kuboresha utendaji	Uwezo wake katika kujifunza unatathiminiwa na utendaji kuboreshwa ipasavyo	Anajifunza lakini anashindwa kutathimini na kuboresha uwezo wake katika kujifunza	Anatathimini uwezo wake katika kujifunza mara chache bila ya kuboresha utendaji	Anatathimini uwezo wake katika kujifunza na kuboresha utendaji ipasavyo	Anawasaidia wengine ili waweze kutathimini uwezo wao katika kujifunza na kuboresha utendaji wao	
		c)Kuonyesha tabia ya ushirikiano na watu wengine katika kujifunza	Tabia ya ushirikiano na watu wengine katika kujifunza inaonyeshwa ipasavyo	Anashindwa kuonyesha tabia ya ushirikiano na watu wengine katika kujifunza	Anaonyesha tabia ya ushirikiano na baadhi ya watu wengine katika kujifunza	Anaonyesha tabia ya ushirikiano na watu wengine katika kujifunza ipasavyo	Anawahamasisha wenzake kujenga tabia ya kushirikiana katika kujifunza	
5. Kuwa mwadilifu	5.1 Kuaminika katika jamii	a) Kutathimini utekelezaji wa wajibu wake	Utekelezaji wa wajibu wake unatathiminiwa ipasavyo	Anashindwa kujitathimini katika kutekeleza wajibu wake	Anatathimini utekelezaji wa wajibu wake kwa kiwango kidogo	Anatathimini utekelezaji wa wajibu wake ipasavyo	Anakuwa mfano kwa wenzake na kuwahamasisha kutathimini utekelezaji wa wajibu wao	3

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*	*Upimaji wa Viwango vya Utendaji*				*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
		b) Kuonyesha tabia ya kujiepusha na matendo yenye kuharibu mahusiano mazuri baina ya watu	Tabia ya kujiepusha na matendo yenye kuharibu mahusiano mazuri inaonyeshwa ipasavyo	Anashindwa kuonyesha tabia ya kujiepusha na matendo yenye kuharibu mahusiano mazuri baina ya watu	Anaonyesha tabia ya kujiepusha na matendo yenye kuharibu mahusiano mazuri baina ya watu kwa kiwango kidogo	Anaonyesha tabia ya kujiepusha na matendo yenye kuharibu mahusiano mazuri baina ya watu ipasavyo	Anajiepusha na matendo yenye kuharibu mahusiano mazuri baina ya watu na kuwashauri wengine kujiepusha na tabia hizo	
	5.2 Kutimiza majukumu yake kwa uwazi na ukweli	a)Kuthibitisha kauli ya ukweli kwa mifano dhahiri katika maisha ya kila siku	Kauli ya ukweli kwa mifano dhahiri katika maisha ya kila siku inathibitishwa ipasavyo	Anashindwa kuthibitisha kauli ya ukweli kwa mifano dhahiri	Anathibitisha kauli ya ukweli kwa mifano dhahiri katika maisha ya kila siku kwa kiwango kidogo	Anathibitisha kauli ya ukweli kwa mifano dhahiri katika maisha ya kila siku ipasavyo	Anathibitisha kauli ya ukweli kwa mifano dhahiri na kuitumia katika kuboresha maisha yake na ya wengine	5
		b)Kuonyesha tabia ya kupiga vita unafiki katika maisha	Tabia ya kupiga vita unafiki katika maisha inaoneshwa kwa uwazi bila uoga	Haonyeshi tabia ya kupiga vita unafiki katika maisha	Anaonyesha tabia ya kupiga vita unafiki katika maisha kwa kiwango kidogo kwa uoga	Anaonyesha tabia ya kupiga vita unafiki katika maisha kwa uwazi bila uoga	Anawaongoza wengine kujenga tabia ya kupiga vita unafiki katika maisha	

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*	*Upimaji wa Viwango vya Utendaji*				*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
		c)Kufichua maovu yanayohusiana na ubadhirifu na ufisadi katika utekelezaji wa majukumu	Maovu yanayohusiana na ubadhirifu na ufisadi katika utekelezaji wa majukumu yanabainishwa ipasavyo	Anashindwa kufichua maovu yanayohusiana na ubadhirifu na ufisadi katika utekelezaji wa majukumu	Anafichua baadhi ya maovu yanayohusiana na ubadhirifu na ufisadi katika utekelezaji wa majukumu	Anafichua maovu yanayohusiana na ubadhirifu na ufisadi katika utekelezaji wa majukumu ipasavyo	Anawaongoza wenzake kufichua maovu yanayohusiana na ubadhirifu na ufisadi katika utekelezaji wa majukumu	
	5.3Kusimamia haki	a)Kuainisha mila na desturi zinazokiuka haki za binadamu	Mila na desturi zinazokiuka haki za binadamu zinaainishwa ipasavyo	Anataja mila na desturi bila kuonyesha ni zipi zinazokiuka haki za binadamu	Anaainisha baadhi ya mila na desturi zinazokiuka haki za binadamu	Anaainisha mila na desturi zinazokiuka haki za binadamu kikamilifu	Anawaongoza wenzake kuainisha mila na desturi zinazokiuka haki za binadamu	9
		b)Kuelimisha jamii kuepuka mila na desturi zinazokiuka haki za binadamu	Jamii inaelimishwa ipasavyo kuepuka mila na desturi zinazokiuka haki za binadamu	Anashindwa kuelimisha jamii kuepuka mila na desturi zinazokiuka haki za binadamu	Anaelimisha jamii kuepuka baadhi ya mila na desturi zinazokiuka haki za binadamu	Anaelimisha jamii kuepuka mila na desturi zinazokiuka haki za binadamu	Anashirikana na wenzake kuelimisha jamii kuepuka mila na desturi zinazokiuka haki za binadamu	
		c)Kushirikiana na vikundi vya kijamii kutetea haki za binadamu	Ushirikiano na vikundi vya kijamii kutetea haki za binadamu unafanyika ipasavyo	Anashindwa kushirikiana na vikundi vya kijamii kutetea haki za binadamu	Anashirikiana na vikundi vya kijamii kutetea baadhi ya haki za binadamu	Anashirikiana na vikundi vya kijamii kutetea haki za binadamu ipasavyo	Anahamasisha wenzake kushirikiana na vikundi vya kijamii kutetea haki za binadamu	

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*	*Upimaji wa Viwango vya Utendaji*				*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
		d)Kutofautisha mamlaka na majukumu ya serikali ya Kijiji/Mtaa, Kata, Wilaya, Mkoa na serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania	Mamlaka na majukumu ya serikali ya Kijiji/Mtaa, Kata,Wilaya, Mkoa na serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania yanatofautishwa kwa usahihi	Anashindwa kutofautisha mamlaka na majukumu ya serikali ya Kijiji/ Mtaa na Kata, na Wilaya, Mkoa na Jamhuri ya Muungano wa Tanzania	Anatofautisha baadhi ya mamlaka na majukumu ya serikali ya Kijiji/Mtaa, Kata, Wilaya, Mkoa na serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania	Anatofautisha kwa usahihi mamlaka na majukumu ya serikali ya Kijiji/Mtaa, Kata, Wilaya, Mkoa na serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania	Anasaidia wengine kutofautisha mamlaka na majukumu ya serikali ya Kijiji/ Mtaa, Kata, Wilaya, Mkoa na serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania	
		e)Kufafanua mihimili mitatu ya serikali	Mihimili mitatu ya serikali inafafanuliwa kwa ufasaha	Anataja mihimili yote mitatu ya serikali	Anafafanua baadhi ya mihimili ya serikali	Anafafanua mihimili mitatu ya serikali kwa ufasaha	Anasaidia wenzake kufafanua mihimili mitatu ya serikali	
6. Kudumisha Amani	6.1 Kuchangamana na watu wenye asili tofauti	a)Kufafanua umuhimu wa kudumisha mahusiano ya kibiashara, utamaduni na michezo kwa watu wa asili tofauti	Umuhimu wa kudumisha mahusiano ya kibiashara, utamaduni na michezo kwa watu wa asili tofauti unafafanuliwa kwa ufasaha	Anabaini umuhimu wa mahusiano ya utamaduni na michezo kwa watu wa asili tofauti lakini anashindwa kufafanua namna ya kudumisha mahusiano hayo	Anaeleza umuhimu wa kudumisha mahusiano ya kibiashara, utamaduni na michezo kwa watu wa asili tofauti bila kutoa mifano	Anafafanua umuhimu wa kudumisha mahusiano ya kibiashara, utamaduni na michezo kwa watu wa asili tofauti kwa ufasaha	Anasaidia wengine kutambua umuhimu wa kudumisha mahusiano ya kibiashara, utamaduni na michezo kwa watu wa asili tofauti	5

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*	*Upimaji wa Viwango vya Utendaji*				*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
		b)Kutambua haki ya uhuru wa kuishi kwa raia yeyote nchini Tanzania	Haki ya uhuru wa kuishi kwa raia yeyote nchini Tanzania inatambuliwa kwa usahihi	Anashindwa kutambua haki na uhuru wa kuishi kwa raia yeyote nchini kwa kukosea	Anatambua haki ya uhuru wa kuishi kwa raia yeyote nchini Tanzania kwa kiwango kidogo	Anatambua haki ya uhuru wa kuishi kwa raia yeyote nchini Tanzania kwa usahihi	Anasaidia wen-zake kutambua haki ya uhuru wa kuishi kwa raia yeyote nchini Tanzania	
		c)Kutambua mipaka ya ushiriki wa watu wenye asili tofauti katika mambo ya kijamii	Mipaka ya ushiriki wa watu wenye asili tofauti katika mambo ya kijamii inatambuliwa kwa ufasaha	Anashindwa kubaini mipaka ya ushiriki wa watu wenye asili tofauti katika mambo ya kijamii	Anaeleza mipaka ya ushiriki wa watu wenye asili tofauti katika mambo ya ki-jamii	Anatambua mipaka ya ushiriki wa watu wenye asili tofauti katika mambo ya kijamii kwa ufasaha	Anawasaidia wengine kutambua mipaka ya ushiriki wa watu wenye asili tofauti katika mambo ya kijamii	
	6.2 Kuheshimu tofauti za kiutamaduni na mitazamo miongoni mwa watu wa jamii tofauti	a)Kueleza njia za kujenga uhusiano mzuri baina ya watu wenye tamaduni tofauti	Njia za kujenga uhusiano mzuri baina ya watu wenye tamaduni tofauti zinaelezwa kwa ufasaha	Anataja njia zinazofahamika kwa urahisi zenye kujenga uhusiano mzuri baina ya watu wenye tamaduni tofauti	Anaeleza njia za kujenga uhusiano mzuri baina ya watu wenye tamaduni tofauti bila kutoa mifano	Anaeleza njia za kujenga uhusiano mzuri baina ya watu wenye tamaduni tofauti kwa ufasaha	Anawahamasisha watu wengine kujenga uhusiano mzuri baina ya watu wenye tamaduni tofauti	5

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*	*Upimaji wa Viwango vya Utendaji*				*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
		b)Kueleza umuhimu wa kujenga umoja wa kitaifa katika jamii zenye tamaduni tofauti	Umuhimu wa kujenga umoja katika jamii zenye tamaduni tofauti unaelezwa kwa ufasaha	Anashindwa kueleza umuhimu wa kujenga umoja wa kitaifa katika jamii zenye tamaduni tofauti	Anaeleza umuhimu wa kujenga umoja wa kitaifa katika jamii zenye tamaduni tofauti bila kutoa mifano	Anaeleza umuhimu wa kujenga umoja wa kitaifa katika jamii zenye tamaduni tofauti kwa ufasaha	Anawasaidia wenzake kutambua umuhimu wa kujenga umoja wa taifa katika jamii zenye tamaduni tofauti	
		c)Kubainisha mikakati ya kukabiliana na athari za utandawazi	Mikakati ya kukabiliana na athari za utandawazi inabainishwa ipasavyo	Anataja mikakati ya kukabiliana na athari za utandawazi	Anabainisha mikakati ya kukabiliana na athari za utandawazi kwa kiwango kidogo	Anabainisha mikakati ya kukabiliana na athari za utandawazi ipasavyo	Anawasaidia wengine kubainisha mikakati ya kukabiliana na athari za utandawazi	
	6.3 Kujenga urafiki mwema na mataifa mengine	a)Kutambua sera za nchi kuhusu ushirikiano wa kimataifa	Sera za nchi kuhusu ushirikiano wa kimataifa zinatambuliwa kwa ufasaha	Anataja mambo yanayohusu sera za nchi kuhusu ushirikiano wa kimataifa	Anaeleza sera za nchi kuhusu ushirikiano wa kimataifa	Anatambua sera za nchi kuhusu ushirikiano wa kimataifa kwa ufasaha	Anaelimisha jamii kutambua sera za nchi kuhusu ushirikiano wa kimataifa	5
		b)Kuainisha uhusiano wa Tanzania na nchi nyingine	Uhusiano wa Tanzania na nchi nyingine umeainishwa ipasavyo	Anaeleza uhusiano kati ya Tanzania na baadhi ya nchi jirani	Anaainisha uhusiano wa Tanzania na nchi nyingine kwa kiwango kidogo	Anaainisha uhusiano wa Tanzania na nchi nyingine ipasavyo	Anawaelimisha wengine kutambua uhusiano uliopo wa Tanzania na nchi nyingine ili wadumishe mahusiano hayo	

Umahiri Mkuu	*Umahiri Mahususi*	*Shughuli za Kutendwa na Mwanafunzi*	*Vigezo vya Upimaji*	*Upimaji wa Viwango vya Utendaji*				*Idadi ya Vipindi*
				Utendaji hafifu wa Mwanafunzi	*Utendaji wastani wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri wa Mwanafunzi*	*Utendaji mzuri sana wa Mwanafunzi*	
		c)Kubaini umuhimu wa kulinda na kuendeleza urafiki mwema na mataifa mengine	Umuhimu wa kulinda na kuendeleza urafiki mwema na mataifa mengine unabainishwa kwa usahihi	Anashind-wa kubaini umuhimu wa kulinda na kuendeleza urafiki mwema na mataifa mengine	Anabaini umuhimu wa kulinda na kuendeleza urafiki mwema na mataifa mengine kwa kiwango kidogo	Anabaini umuhimu wa kulinda na kuendeleza urafiki mwema na mataifa mengine kwa usahihi	Anawaelimisha wenzake kubaini umuhimu wa kulinda na kuendeleza urafiki mwema na mataifa mengine kwa ustawi wa taifa	